

השפעת השימוש באינטרנט על ההון החברתי של בני נוער

להט"בים

צ'רני טמש רוברט

עבודת גמר מחקרית (תזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות

לקבלת התואר "מוסמך האוניברסיטה"

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה למדעי החברה

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

אוקטובר, 2012

השפעת השימוש באינטרנט על ההון החברתי של בני נוער להט"בים

מאת: טמש רוברט צ'רני

בהנחיית: פרופ' אילן תלמוד

עבודת גמר מחקרית (תזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות

לקבלת התואר "מוסמך האוניברסיטה"

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה למדעי החברה

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

אוקטובר, 2012

מאושר על ידי _____ תאריך _____

(מנחה/ת העבודה)

מאושר על ידי _____ תאריך _____

(יו"ר הוועדה החוגית לתואר שני)

העבודה מוקדשת לגברת מאירה גילן,
שידעה לתמוך בי במהלך גיל ההתבגרות
בתבונה וברגישות אין קץ.

הכרת תודה

ברצוני להודות לפרופ' אילן תלמוד על ההנחייה והתמיכה המסורות לכל אורך הדרך. העבודה

איתו לימדה אותי רבות על ערכה של חשיבה יצירתית בביצוע מחקר ובהתמודדות עם הקשיים והאתגרים שטמונים בו. כמו כן, עם או בלי קשר למחקר המשותף שבצענו, למדתי מפרופ' תלמוד על החשיבות שבביסוס רשת קשרים חברתיים ומקצועיים ענפה ובהפקת מירב המשאבים ממנה.

אני חב תודה מיוחדת לד"ר טלי כץ-גרו על ההכוונה והתמיכה שסיפקה לי ברמה האישית והמקצועית, אשר סייעו לי רבות בהשלמת עבודת המחקר והלימודים שלי. אני מרגיש שנפלה בחלקי זכות גדולה ללמוד אצלה ולעבוד איתה. בנוסף, אני מעוניין להודות לפרופ' רבקה רייכמן וד"ר יובל יונאי על תמיכתם הנדיבה, על תשומת הלב ועל היחס האישי.

עבודה זו התבצעה בשיתוף פעולה עם ארגון הנוער הגאה – איגי. ברצוני להודות מקרב לב למר אבנר דפני - יו"ר הארגון, לד"ר גיא שילה - רכז פורום המחקר של ארגון, למר איתי פלג – אחראי טכני, ולמר שי ברמסון - רכז הפורומים, על עזרתם ועל תמיכתם בעבודת מחקר זו.

בנוסף, ברצוני להודות למר אלכס זיבנברג על שהקדיש מזמנו וסייע לי לבנות את הסקר באינטרנט. כמו כן, ברצוני להודות לגב' קלרה פרוקופץ, עוזרת מנהלית לראש החוג, ולצוות המזכירות – גב' שלומית כהן-גולן, גב' שירלי דגן וגב' זהבית בן-דוד – על עזרתן האדיבה ועל הטיפול המקצועי בכל פנייה ובקשה שהייתה לי.

לסיום, ברצוני להודות לבני משפחתי ולחבריי היקרים על התמיכה והחיזוקים, שסייעו לי להתגבר על הכישלונות הקטנים ולחגוג את ההצלחות הגדולות. תודה מיוחדת לבן זוגי, אורן, על הביקורת הבונה והכנה, על העזרה והתמיכה האינסופיות, אך מעל הכול, על האהבה ללא תנאים.

תוכן עניינים

V	תקציר
VI	רשימת טבלאות
VI	רשימת איורים
1	1. מבוא
3	2. סקירת ספרות
3	2.1 הון חברתי
4	2.2 סוגים של הון חברתי
7	2.3 ביקורת על הון חברתי
8	2.4 מאפיינים של גיל ההתבגרות ושל בני נוער וצעירים להט"בים
9	2.5 בני נוער להט"בים והון חברתי: תיאוריות קוויריות ותיאוריות על גיבוש נטייה מינית
13	2.6 רשתות חברתיות והשפעה חברתית
15	2.7 הון חברתי ואינטרנט
16	2.8 השימוש באינטרנט בקרב בני נוער וצעירים
18	2.9 השימוש באינטרנט, הון חברתי ובני נוער וצעירים להט"בים
20	3. מערך המחקר
20	3.1 מטרות המחקר ושאלות המחקר
20	3.2 השערות המחקר
22	4. שיטה
22	4.1 מדגם
24	4.2 כלי מדידה
26	4.3 הליך
27	4.4 סוגיות אתיות הקשורות להליך המחקר
29	5. ממצאים
29	5.1 סטטיסטיקה תיאורית
30	5.2 סטטיסטיקה היסקית – בחינת השערות המחקר
41	6. דיון ומסקנות
41	6.1 דיון בתוצאות המחקר
46	6.2 מגבלות המחקר והצעות למחקרי המשך
47	6.3 תרומת המחקר
49	ביבליוגרפיה
57	נספחים

השפעת השימוש באינטרנט על ההון החברתי של בני נוער להט"בים

צ'רני טמש רוברט

תקציר

מטרת המחקר הייתה לבחון את הקשר בין אינטנסיביות השימוש של בני נוער וצעירים להט"בים (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים) בפורומים ייעודיים לאוכלוסייה זו לבין רמת ההון חברתי שלהם. מחקרים קודמים הראו שהשימוש באינטרנט יכול לסייע ליצירת קשרים בין פרטים שחולקים תחומי עניין דומים ויש להם מטרות משותפות, כלומר להגדיל את ההון החברתי המלכד שלהם. מחקרים נוספים הראו שהשימוש באינטרנט יכול לסייע ליצירת קשרים חברתיים חלשים בין אנשים מרקעים שונים, כלומר, להגדיל את ההון החברתי המגשר שלהם. המחקר הנוכחי ניסה להרחיב ממצאים אלה לבני נוער להט"בים, שזקוקים במיוחד ליצירת קשרים חברתיים כדי להתמודד עם הקשיים בתהליך הגיבוש של הנטייה המינית ו/או הזהות המגדרית שלהם. לשם כך בצעתי סקר אינטרנטי עליו השיבו 116 גולשים בפורומים הייעודיים באתר ארגון הנוער הגאה ("איגי"; $n = 88$) ובפורומי חברה וקהילה באתר fresh.co.il ("פרש"; $n = 28$). הסקר כלל מדד סובייקטיבי ומדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים, ושאלונים למדידת הון חברתי מגשר, מלכד ואיכות היחסים בין הנער להוריו. תוצאות המחקר תמכו בהשערת המרכזית. נמצא קשר חיובי בין מידת השימוש של הנער בפורומים הייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי שלו, כך שבני נוער שמשתמשים בפורומים באופן אינטנסיבי יותר התאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי. קשר זה נמצא באופן מלא לגבי הון חברתי מלכד ובאופן חלקי יותר (רק במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים) לגבי הון חברתי מגשר. כמו כן, נמצא בניגוד למשוער, שהקשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד היה חיובי וחזק יותר דווקא אצל משתתפים שהיו להם יחסים טובים יותר עם הוריהם וחלש יותר אצל משתתפים שיחסיהם עם הוריהם היו פחות טובים. הממצאים מצביעים על כך שהשימוש בפורומים ייעודיים מסייע לבני נוער ולצעירים להט"בים בהתמודדות עם קשיים אותם הם חווים, ובכך הוא עשוי להפחית תופעות כמו דיכאון ואובדנות.

רשימת לוחות

- 23 לוח מספר 1 – סטטיסטיקה תיאורית עבור משתני הרקע במחקר
- לוח מספר 2 – טבלת ממוצעים, סטיות תקן, מקדמי מהימנות (Cronbach's Alpha) של משתני המחקר והמתאמים ביניהם 30
- לוח מספר 3 - מקדמים בלתי-מתוקננים ומתוקננים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי המשתנים המסבירים. 31
- לוח מספר 4 - מקדמים בלתי-מתוקננים ומתוקננים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי המשתנים המסבירים. 33
- לוח מספר 5 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי המשתנים המסבירים 35
- לוח מספר 6 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי המשתנים המסבירים 36
- לוח מספר 7 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי המשתנים המסבירים 38
- לוח מספר 8 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי המשתנים המסבירים 40

רשימת תרשימים

- 21 תרשים מספר 1 – הקשרים בין משתני המחקר לפי השערות 3-4
- תרשים מספר 2 – הון חברתי מלכד כפונקציה של המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים ואיכות היחסים בין הנער להוריו בפיקוח על מקור הנתונים 39

1. מבוא

בתחילת העשור התפרסמו תדיר ידיעות על התאבדות של בני נוער וצעירים ממדינות שונות

בארה"ב, כולם בנסיבות הקשורות לחשיפת נטייתם או זהותם המינית, מה שהתחיל להיראות בתופעה. הצעיר שבהם, סת' וולש (13) מקליפורניה, תלה את עצמו אחרי שלוש שנים של הצקות בבית הספר בהקשר למיניותו (דיאנה בחור-נור, הארץ, כלכליסט, 23.12.2010).

עבור לא מעט בני נוער לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים (להט"בים) תקופה ההתבגרות מאופיינת בקשיים ובניסיונות להשתלב מבחינה חברתית בקבוצת השווים שלהם. בני נוער אלה נחשפים למגמה גוברת של הצקות ומעשי בריונות על רקע מגוון ועל בסיס יומי. הסבר חלקי לכך ניתן למצוא באורח החיים המקוון שמאפשר להצקות ולבריונות לחדור לפרטיותם של בני הנוער באמצעות האינטרנט (Mesch & Talmud, 2010). אם בעבר רוב ההצקות היו מתרחשות בית הספר או בדרך אליו וממנו, הרי שהיום זה מגיע עד לחדרם של בני הנוער ואף למכשירי הטלפון הניידים שלהם. בנוסף, בתקופה זו, שבה חלק ניכר מחייהם של בני נוער מתנהל במחשב וברשת האינטרנט, הורים מצליחים לפקח על המתרחש בחיי ילדיהם אף פחות מבעבר.

יחד עם זאת, חשוב לשים לב שלאינטרנט יש גם תפקיד חיובי בהתמודדות של בני נוער להט"בים עם קשיי גיל התבגרות. אישי ציבור, ארגונים חברתיים ואף עסקיים עושים שימוש באינטרנט על מנת להפיץ בקרב כמה שיותר מתבגרים להט"בים מסרים חיוביים, מלאי תקווה ואופטימיות. להלן מספר דוגמאות: באתר יוטיוב (YouTube) פורסם סיפורו האישי והמרגש של ג'ואל בארנס, חבר מועצת העיר פורט וורת' שבטקסס, שעל אף היותו הומו מוצהר בחברה שמרנית הצליח להיבחר למשרה ציבורית; חברת גוגל (Google) השיקה קמפיין בשם "It's going to get better", בה עובדי החברה הלהט"בים פונים לבני נוער ומספרים את סיפוריהם האישיים מעוררי השראה והתקווה לעתיד טוב יותר; בעזרת מנועי החיפוש השונים ניתן למצוא קישורים לארגונים חברתיים, למרכזים קהילתיים ולאיתרי אינטרנט (שבהם יש פורומים וצ'אטים) שנותנים תמיכה ומענה לבני נוער להט"בים.

הניגוד שזה עתה הצגתי מעלה את הדיון לגבי ההשפעה של האינטרנט על חייהם של בני נוער להט"בים וההשפעה על ההון החברתי שלהם. מחקרים עדכניים מראים שהשימוש בפורומים ובצ'אטים באינטרנט מגדיל את ההון החברתי של בני נוער (Mesch & Talmud, 2010). בני הנוער

עושים שימוש באינטרנט על מנת ליצור קשרים חברתיים חדשים ובמטרה לשמר ולחזק את אלה הקיימים. נשאלת השאלה עד כמה ניתן להכליל ממצאים אלה על קבוצות שונות בקרב בני נוער. באופן ספציפי יותר, מחקר זה יעסוק בשאלה: איך השימוש באינטרנט משפיע על ההון החברתי של בני נוער שהם להט"בים?

מחקר זה תורם לספרות אודות הקשר בין שימוש בפורומים באינטרנט עם דגש על אינטנסיביות השימוש לבין סוגים שונים של הון חברתי, בכך שהוא מתמקד בבני נוער וצעירים להט"בים. למחקר זה יש גם השלכות יישומיות לגבי אופן הפעולה של ארגונים שנותנים שירותים לקהילה הלהט"בית מבחינת סוגי השירותים שהם מציעים לבני נוער וצעירים, והאפשרות לתת מענה לצרכיהם החברתיים והרגשיים, בדגש על השימוש בפורומים ייעודיים.

הערה: לעיתים הניסוחים בעבודה נכתבו בלשון זכר מטעמי נוחות אך תוכנם מתייחסים לנשים וגברים כאחד. בנוסף, למרות ההכרה בכל הקובצות המיניות והמגדריות באוכלוסייה ובחשיבות הגוברת בהרחבת גופי הידע שעוסקים בהם, עובדה זו כוללת התייחסות בעיקר ללסביות, להומואים, לנשים ולגברים.

2. סקירת ספרות

בפרק זה אציג סקירת ספרות של המושגים והמונחים המופיעים בשאלת המחקר אותה הצגתי במבוא. חשוב מכך, במסגרת הסקירה הספרות אשתדל להציג ולחדד את הקשרים בין מושגים ומונחים אלה. סקירה זו תכלול גם תיאוריות וממצאים מחקרים קודמים שהתבצעו בתחומים הרלוונטיים.

2.1 הון חברתי

במשך השנים, מדעי החברה סיפקו מספר הגדרות למושג הון חברתי. על פי אחת ההגדרות, היותר כוללנית, הון חברתי הינו מכלול התכונות והמאפיינים של המבנה החברתי שמסייעים ומאפשרים לשחקן להוציא מהכוח אל הפועל פעולה מסוימת. מלאכת ההגדרה של מושג זה מאוד מורכבת משום שנעשה בו שימוש במגוון דיסציפלינות ותחומי חיים, והוא מופשטת למדי. הספרות הרלוונטית מניחה שזהו הון לכל דבר ועניין, ומציגה שישה הסברים להנחת יסוד זו. ראשית, ניתן להשקיע את ההון החברתי או להשקיע בו, במטרה לצבור רווחים עתידיים (Putnam, 1995). שנית, ניתן להמירו בשערי המרה שונים על מנת לצבור סוגי הון אחרים, ולהיפך (Bourdieu, 1988; Coleman, 1985). שלישית, בדומה לסוגי ההון האחרים, גם ההון החברתי יכול לשמש כתחליף למשאב חסר. לרוב הוא יחפה על העדרו של הון כלכלי, וזאת על ידי הקטנת "עלויות העסקה" (Lazerson, 1995). רביעית, הון חברתי צריך תחזוק, שימור וטיפוח שוטפים בדומה להון פיזי והון אנושי (Sandefur & Laumann, 1998). חמישית, הון חברתי הוא נחלת הכלל. כולם יכולים לצבור אותו, אך הוא טומן בחובו מרכיב ממדר. שחקנים יכולים להיות מודרים מרשתות חברתיות מסוימות, דבר שיפגע בהונם החברתי (Coleman, 1988). שישית, הון חברתי שונה מסוגי הון אחרים בכך שלא נמצא בידי שחקן אחד, אלא בתוך מערכת היחסים שלו עם השחקנים האחרים (Burt, 1992; Coleman, 1988). לכן, לא ניתן לסחור בו, כינונו וביסוסו של ההון החברתי כרוך בשיתוף פעולה בין השחקנים ובמחויבות הדדית. לעומת זאת, להחרבתו מספיקה נסיגה של צד אחד בלבד (Leana & Van Buren, 1999).

בורדייה וקולמן היו מהראשונים שעשו שימוש במונח זה בסוציולוגיה, אך כל אחד מהם עשה בו שימוש באופן שונה (תלמוד ובארט, 2003). בעוד שקולמן ופוטנר חולקים את אותה גישה

פונקציונאליסטית, בורדייה ראה בהון חברתי מנגנון של אי-שוויון חברתי. הוא הציע מספר הגדרות בעלות הקשר של מבנה חברתי. לפי אחת מהן, הון חברתי הוא שילוב כלל המשאבים הקיימים או הפוטנציאליים של רשת חברתית ברת קיימא, שמבוססת על יחסים מוסדיים ועל הכרות בין חבריה, והינו תוצר של מחויבויות (קשרים) חברתיים (Bourdieu, 1985).

2.2 סוגים של הון חברתי

בספרות ניתן למצוא הבחנה בין שני סוגים של הון חברתי עיקריים: הון חברתי מלכד (Bonding) והון חברתי מגשר (Bridging). בפועל לאנשים עשוי להיות הון חברתי מסוגים שונים במשולב.

הון חברתי מלכד ניתן למצוא ברשתות חברתיות צפופות, שמתאפיינות בהומוגניות של חברי הרשת ושנסובות סביב זהות משותפת. הון חברתי זה יכול להתבטא בתמיכה חברתית במצבים של משבר ודחק. הון חברתי מלכד הוא תוצר של אמון הדדי ושיתוף בין החברים ברשת, הוא מחוזק על ידי ההיסטוריה והניסיון המוקדם של החברים והתנהגותם ברשת לאורך זמן. החיסרון של הון חברתי מסוג זה הוא שהדמיון החברתי בין החברים ברשת מחזק את ההומוגניות ויוצר תחושת לכידות. דבר זה עלול להביא להדרה ממשאבים של אוכלוסיות שאינן חולקות את אותם מאפיינים מלכדים. בנוסף, עלולה להיווצר התבדלות ואנטגוניזם ביחס לקבוצות אחרות, מה שיכול לתרום להופעת קונפליקטים בין קבוצתיים (Putnam, 2000). הון חברתי מסוג זה נפוץ למשל בין חברים קרובים, במועדונים אקסקלוסיביים ובתוך המשפחה (בילינג, 2006).

לעומת זאת, הון חברתי מגשר נפוץ ברשתות מבוזרות שבהן השחקנים בעלי רקעים מגוונים ולכן מתאפיינות בהטרוגניות. מאפיין נוסף של רשתות אלה הוא הקשרים החברתיים החלשים שקיים בין החברים ברשת. פוטנם (2000) טען כי שונות זו של החברים ברשת היא הסיבה למגוון גדול יותר של משאבים הזמינים לחברי הרשת, וזאת בהשוואה לחברים ברשת שמאופיינת בהון חברתי מלכד. במשאבים זמינים הכוונה למשל לטווח מידע רחב, חשיפה להזדמנויות שונות, קשרים חברתיים מפרים וכדומה. הון חברתי מגשר ניתן למצוא בארגונים כגון תנועות לזכויות האזרח ומסגרות לשירות אזרחי. ההבחנה בין הון חברתי מלכד לבין הון חברתי מגשר אינה דיכוטומית ובפועל רשתות חברתיות מתאפיינות לרוב בשני המימדים במינוחים שונים (Putnam, 2000).

שני מושג הרלוונטיים לדיון בהון חברתי מגשר הם "חורים מבניים" ו"אוטונומיה מבנית". חור מבני (Structural Hole) הוא מערכת היחסים בין שני שחקנים, א' ו-ב' למשל, שמספקת תוספת יחודית עבור כל אחד מהם, כגון פוטנציאל לקבל מידע לא-מיותר (nonredundant information) (Burt, 1992 תלמוד ובראט, 2003). החור המבני הוא מעין חיץ שקיים בין הרשת החברתית של שחקן א' לבין שחקן ב' והרשת החברתית שלו. הקשר היחיד של שחקן א' לרשת החברתית של שחקן ב' עוברת בהכרח רק דרך שחקן ב'. כלומר, לשחקן א' אין קשרים עקיפים עם מי מהשחקנים ברשת החברתית של שחקן ב', או במילים אחרות הם נמצאים ברשת מבודלת. לכן, במקרה של חור מבני שחקנים א' ו-ב' נותנים אחד לשני יתרון שאינו חופף ליתרון שנותנים להם שחקנים אחרים ברשות החברתיות שלהם. חורים מבניים אלה משפיעים על מידת הנגישות למידע אודות הזדמנויות חדשות, תזמון הנגישות למידע זה ומי אלה שנגישים אליו. שחקנים שנמצאים ברשת מבודלת שיש בה חורים מבניים בכמות המיטבית נהנים מרווחים גדולים יותר על השקעותיהם במערכת היחסים בגלל שנקרים בדרכם יותר הזדמנויות אותן הם מנצלים. בנוסף, שחקנים אלה נמצאים בעמדת יתרון משום שיש להם יותר נגישות למידע ולאמצעי שליטה. מכאן נובעת הגדרה של הון חברתי כתופעה מבנית, לפיה הון חברתי הוא קשר לשחקנים שאינם קשורים זה לזה. מסיבה זו השחקן נהנה מיתרונות הנובעים מעמדתו החברתית העדיפה ברשת.

ברט (Burt, 1992) מכנה רווחים ויתרונות אלה בשם אוטונומיה מבנית (Structural Autonomy). גודל הרווחים נוגע לאופן שבו השחקן יוצר מערכות יחסים עם שחקנים אחרים ולזהותם של אותם שחקנים. שחקן שמשקיע זמן וכוח בניסיון ליצור מערכת יחסים עם שחקן שברשותו משאבים חיוניים מגדיל את הונו החברתי. מכאן נובע שאוטונומיה מבנית היא מצב שבו שחקן יוצר רשת חברתית בה יש קשרים רבים עם שחקנים אחרים שמוקפים בחורים מבניים. כלומר, שחקנים שיש להם רמת אוטונומיה מבנית גבוה נהנים מרווחים גדולים בתמורה להשקעותיהם בגלל שיש להם יותר נגישות למידע אודות הזדמנויות חדשות והם שולטים במידע זה. חורים מבניים ואוטונומיה מבנית יאפיינו יותר רשתות חברתיות טרוגניות, שבהן הקשרים בין השחקנים חלשים יותר. לכן, סוג ההון החברתי שעליו הם ישפיעו הוא יותר ההון החברתי המגשר ופחות המלכד.

במסגרת מחקר זה אתמקד בהון חברתי מגשר ובהון חברתי מלכד ברמת הפרט עקב אופי שאלת המחקר ואוכלוסיית המחקר: בני נוער וצעירים להט"בים. בני נוער אלה יוצרים רשתות חברתיות מקוונות, שבהן פועלים שחקנים מרקעים מגוונים מבחינה סוציו-אקונומית, דתית, עדתית, גיאוגרפית ואף לאומית. בהסתמך על ההמשגה של הון חברתי מגשר, ניתן להניח שהטרזוגניות זו במאפייני השחקנים תביא לכך שהקשרים ביניהם יהיו חלשים יחסית, לפחות בשלבים הראשוניים. הון חברתי מגשר יכול להרחיב את האופקים החברתיים ואת השקפות העולם שלהם, לאפשר להם נגישות למידע ולמשאבים חדשים (Williams, 2006). בלא מעט מקרים קשרים חלשים אלה מהווים את הבסיס ליצירת מערכות יחסים קרובות, כלומר קשרים חזקים יותר.

יחד עם זאת, חשוב לזכור שהרשתות החברתיות שבני הנוער והצעירים הלהט"בים יוצרים נסובות סביב הנטייה המינית הלהט"בית, שהינה זהות משותפת עבורם. בהסתמך על ההגדרה של הון חברתי מלכד, ניתן לומר שרשתות המתייחסות לזהות משותפת מתבססות על דמיון בין השחקנים ועל הומופיליה (התחברות עם דומה, אהבת הדומה). דמיון בין שני שחקנים שיוצרים מערכת יחסים מאפשר היווצרות קשרים חזקים ויציבים. במקרים בהם מידת הדמיון קטנה או שאין הלימה בסטאטוסים החברתיים, מערכות יחסים יטו להיות לא יציבות. מחקרים על היווצרותן, התפתחותן, תחזוקתן והתפרקותן של מערכות יחסים מדגישים את חשיבות ההומופיליה (Mesch & Talmud, 2006). היווצרות קשר בין שני שחקנים וכינון חברות הינם דוגמאות לתהליכים שמתרחשים יותר בין פרטים דומים מאשר לא דומים. ניתן לומר שהומופיליה היא תוצאה של הזדמנויות לאינטראקציה שנובעות מהמבנה החברתי של פעילויות בחברה. הומופיליה מקבלת ביטוי לעיתים קרובות משום שהיא מספקת תגמול חשוב כגון אישור להשקפת עולמו ולאמונותיו של היחיד מצד סביבתו, וקבלת תמיכה חברתית.

לסיכום, במקרה של אוכלוסיית המחקר אני סבור ששימוש באינטרנט יהיה קשור לשילוב בין הון חברתי מגשר להון חברתי מלכד, כך שהון חברתי מגשר יכול להיות בסיס ליצירת הון חברתי מלכד. הון חברתי מגשר יתבטא בשלב יצירת הקשרים, כך שהשימוש באינטרנט יאפשר יצירת קשרים חדשים בעוצמה חלשה בין אנשים מרקעים שונים. עם זאת, קשרים אלה יכולים להתפתח לקשרים חזקים יותר, המתבססים על זהות משותפת. כלומר, הון חברתי מלכד (שיתפתח מתוך ההון

החברתי המגשר) יתבטא בתחזוק קשרים קיימים. בנוסף, היווצרות ההון החברתי המלכד אין משמעותה בהכרח הפסקה של פיתוח הון חברתי מגשר. כלומר, גם לאחר יצירת קשרים קרובים וחזקים בני הנוער והצעירים הלהט"בים יכולים להמשיך להשתמש באינטרנט כדי לחפש מידע וליצור קשרים חדשים.

2.3 ביקורת על הון חברתי

מהסקירה לעיל ניתן להתרשם עד כמה המושג "הון חברתי" מעורפל. לפי השקפותיהם של קולמן ושל פוטנם (Coleman, 1988, 1990; Putnam, 1993; 1995; 2000), זהו מושג שלא לגמרי מתאים לתחום הסוציו-כלכלי. זאת משום שהוא אינו רגיש למגדר, הוא אתנוצנטרי, ויש הטוענים שהוא יובא מארה"ב ויושם במקומות אחרים בעולם ללא התחשבות בהשפעות בין-תרבותיות ופנים-תרבותיות (Morrow, 1999).

תחילת המחקר על הון חברתי, שהתבסס על טענותיו של קולמן, שם במרכז את הקשרים המשפחתיים בין הורים לבין ילדיהם. המחקר התמקד בבחינת מידת ההשפעה של הורים על ילדיהם במסגרת הקשרים המשפחתיים האלה. בראשית דרכו המחקר התעלם כמעט לחלוטין מהשפעה הפוכה – של הילדים על ההורים. כיום, עם התפתחות זרם הסוציולוגיה של הילדות (James & Prout, 1990), חוקרים מבינים שנכון יותר לבחון השפעות הדדיות בין הורים וילדים. במחקרים אלה נמצא שילדים מגיל צעיר צוברים הון חברתי באופן פעיל, תורמים לפיתוח הקשרים החברתיים של הוריהם, ומשמשים להם כמקור לתמיכה (Becker et al., 1998; Morrow, 1996; Song, 1996).

ביקורת נוספת על טענותיו של קולמן עוסקת בהעדר הקשר חברתי או כלכלי בעבודותיו (Portes & Landolt, 1996), וגורסת שטענותיו נוטות שלא להסתמך על עובדות היסטוריות (Elder et al., 1993). טענותיו המאוחרות יותר של קולמן, אלה שגם פוטנם שותף להן, ועוסקות בהתפוגגות "הקהילתיות" בקרב הקהילות בארה"ב, ספגו גם הן ביקורת על היותן תלושות מעובדות היסטוריות. המבקרים טוענים שהן בעיקר מתבססות על ערגה רומנטית לימים עברו (Levi, 1996).

נקודת הביקורת האחרונה עוסקת בבעייתיות שבתרגום ובייבוא המונח "הון חברתי" ממקום אחד בעולם למקום אחר. היא קשורה לדבריו של בורדייה, אשר הזהיר מפני הסיכונים שבתהליך מעין זה

(Bourdieu, 1991). ניתן לראות קושי זה בהשוואת הון חברתי בארה"ב לעומת הון חברתי בבריטניה (Rustin, 1997). ההבדלים התרבותיים, ההיסטוריים והחברתיים מעניקים משמעות שונה למושג בשתי המדינות. מדינות אלה נבדלות, בין השאר, בשיעורי הפשיעה, שמשפיעים על שביעות הרצון מסביבת החיים, דבר שמשפיע בתורו על הון חברתי של הקהילה. בנוסף, מדינות אלה נבדלות במידת המעורבות העסקית הפרטית בפעילות הקהילתית ובנורמות של מעורבות מסוג זה. כמו כן, קיימים הבדלים בתפיסת המעורבות אזרחית והדמוקרטיה המקומית. יש לקחת בחשבון את השפעתם של הבדלים אלה, ועוד רבים אחרים, בעת השוואת ההון החברתי במדינה או בחברה אחת לעומת מדינה או חברה אחרת.

2.4 מאפיינים של גיל ההתבגרות ושל בני נוער וצעירים להט"בים

כעת אסקור בקצרה את מאפייני האוכלוסייה בה עוסקת שאלת המחקר, וזאת במטרה למקד את סקירת הספרות עליה יתבססו הטיעונים שלי בהמשך.

באופן כללי, גיל ההתבגרות הוא תקופה סוערת של שינויים ומשימות, הנמצאת בין ילדות לבגרות (Malekoff, 1997). בתקופה זו עומדות בפני בני הנוער ארבע משימות מרכזיות, והן: תהליך היפרדות מהמשפחה, פיתוח זהות מינית בריאה, הכנה לעתיד ופיתוח מערכת ערכים. במשימה הראשונה, תהליך היפרדות מהמשפחה, על בני הנוער לפתח עצמאות רגשית מההורים וממבוגרים אחרים. בנוסף, עליהם ליצור חברויות עם בני גילם ולמקד את האנרגיה שלהם בקשרים בין-אישיים וזוגיים. במשימה השנייה, פיתוח זהות מינית בריאה, בני הנוער מתמודדים עם שינויים גופניים והקבלה שלהם. עליהם להתמודד עם התפקידים המגדריים כפי שהם מוכתבים על ידי החברה. כמו כן, עליהם לבחון את המידה בה תפקידים אלה תואמים לרגשות האישיים שלהם. המשימה השלישית, הכנה לעתיד, נותנת לבני הנוער הזדמנות לפתח מיומנויות וכלים שיעזרו להם לבחור קריירה, סגנון ואורח חיים. במשימה זו הם מתמודדים עם החיים כבוגרים בחברה ועם יחסים זוגיים. במשימה הרביעית והאחרונה, פיתוח מערכת ערכים, בני הנוער מתמודדים עם התנהגויות שונות ועם הויסות שלהן. במקביל, הם נאלצים לראשונה לקבל החלטות על סמך ערכים וקודים אתיים שאותם הם מפתחים בעצמם. משימות אלה מעמידות את בני הנוער במצב שביר וסוער. עתה, אחרי

שסקרתי בקצרה את השינויים והמשימות העומדים בפני בני הנוער בגיל ההתבגרות, ארחיב את הדיבור על המאפיינים של תהליך התפתחותם המינית.

הגיל שבו בני נוער מתחילים את התפתחותם המינית הולך ויורד, וזאת בשל שיפור תנאי הבריאות והתזונה (Newton, 1995). נמצא שנערות מתחילות להתפתח מבחינה פיזית בגיל 9.5-14, ונערים בגיל 10.5-15. במקביל, הגיל שבו בני נוער מפתחים עצמאות רגשית ויכולת התמודדות עם השינויים ומשימות החיים השונות הולך ועולה. בספרו, ניוטון מציין שבחברה המערבית צעירים מתנתקים מההורים ונעשים עצמאים מבחינה כלכלית בגיל 25-30. לטענתו, מגמה זו נמצאת בעלייה מתמדת. בנוסף לכך, כמות המידע המועברת לבני נוער דרך הטלוויזיה, האינטרנט ומקורות המדיה השונים היא עצומה. מגיל צעיר נחשפים בני הנוער שמתחילים להתבגר לתכתיבים חברתיים בענייני אופנה, התנהגות בכלל והתנהגות מינית בפרט. פעמים רבות עולה השאלה באיזה מידה, אם בכלל, בני הנוער יודעים לעבד מידע זה מבחינה רגשית.

בהמשך לסקירה אודות בני נוער ושלבי התבגרותם באופן כללי, אתמקד כעת בבני הנוער הלהט"בים. מחקרים שנערכו בקרב בני נוער להט"בי מראים כי הכרה ראשונית לקיומה של משיכה מינית כלפי בן/בת אותו המין מתרחשת בגיל 10 בממוצע (Savin-Williams & Diamond, 2000). כמו כן, נמצא שבני נוער מקיימים יחסי מין ראשונים עם בן/בת מאותו מין בגיל 14 בממוצע. בנוסף, נמצא שבני נוער חושפים את נטייתם המינית לאדם אחר בגיל 17 בממוצע ולאחד ההורים בגיל 18 בממוצע. הגיל שבו בני נוער מגדירים עצמם מבחינת נטייתם המינית הולך ויורד.

2.5 בני נוער להט"בים והון חברתי: תיאוריות קוויריות ותיאוריות על גיבוש נטייה מינית

רוב בני הנוער הלהט"בים מגדירים את נטייתם המינית, וחושפים אותה בפני הסובבים אותם תוך כדי תהליך גיבוש הנטייה המינית שלהם (שילה, 2007). אציג שתי תיאוריות מרכזיות לגיבוש נטייה מינית תוך הדגשת החשיבות של ההון החברתי עבור קבוצה זו, ואנסה להשלים את התמונה שהוצגה עד כה אודות המאפיינים של בני נוער אלה. התיאוריות שאציג הינן חלק מגוף ידע רחב יותר שנהוג לכנותו "תיאוריות קוויריות". התיאוריות הקוויריות בוחנות בצורה ביקורתית את התהליכים וההשפעות החברתיים שיצרו את התפיסה הדיכוטומית שרווחת כיום לגבי גבריות, נשיות,

הומוסקסואליות והטרוסקסואליות. בתיאוריות אלה בולטת הטענה כי המיניות אינה דבר ברור ומוגדר, אלא נזיל ובעל הקשרים חברתי ותרבותיים (קידר, זיו וקנר, 2003).

במסגרת התיאוריות הקוויריות ישנם מספר מודלים המתארים שלבים בגיבוש הנטייה המינית (למשל, Cass, 1979; Troiden, 1989). המודל של קאס (1979) מתאר את העובר על אנשים בגיבוש נטייתם המינית ברמה הפסיכולוגית האישית. המודל מורכב משישה שלבים ובכל שלב המתבגר חש תחושת אי-נוחות פסיכולוגית, הגורמת למתח אישי, ופתרון המתח מוביל לשלב הבא. אתאר את השלבים תוך התמקדות בגורמים שקשורים להון חברתי. השלב הראשון הינו שלב "בלבול זהות" ובו ישנה הכרה מודעת בעובדה שמידע בנושא הומוסקסואלי (התנהגויות, מחשבות, תחושות) הינו רלוונטי למתבגר שרואה עצמו כהטרוסקסואל. בשלב זה בני נוער יחפשו מידע על הומוסקסואליות אשר יענה על שאלותיהם שנוגעות לנטייתם המינית. הם ייזונו ממידע פופולארי (אמנים היוצאים מהארון, סדרות טלוויזיה המציגות להט"בים), או יחפשו תשובות באינטרנט. השלב השני על פי קאס הינו שלב "השוואת הזהות", בו המתבגר מקבל את האפשרות שייתכן והוא הומוסקסואל, והוא בוחן בחשש רב את ההשלכות של אפשרות זו. תחושות ומחשבות אלה, העולות אצל המתבגר יחד עם הידיעה שאין לו את מי לשתף בשאלותיו, יכולות להוביל לתחושת בדידות קשה ואף לדיכאון. ניתן לעזור למתבגר בשלב זה על ידי מתן מידע על קבוצות חברתיות שאליהן הוא יוכל לפנות כאשר ירגיש נוח בכך. שלב "הסובלנות בזהות" הינו השלב השלישי, ובו המתבגר מקבל את האפשרות שהוא הומוסקסואל ומכיר בצרכים המיניים, החברתיים, והרגשיים שקשורים להיותו כזה. אולם, בעשותו כן, נעשה בולט יותר השוני בינו לבין הטרוסקסואלים אף יותר ממקודם. בהתמודדות עם השוני החברתי הזה, מחפש המתבגר את חברתם של הומוסקסואלים אחרים, ואת התרבות ההומוסקסואלית. התקשרות לקהילה ההומוסקסואלית היא בעלת יתרונות בגיבוש זהות לסבית/הומואית חיובית. כיום ישנן קהילות הומו-לסביות המציעות מגוון רחב של אפשרויות להיכרות ולמפגשים: קבוצות נוער, קבוצות חברתיות, מסיבות ופעילויות תרבות. האינטרנט, שהפך מקור חשוב ומרכזי למידע ולקיום קשרים עם אחרים (ובקרב בני נוער בפרט), מציע מגוון אפשרויות להיכרות ולמציאת מסגרות חברתיות עבור הנוער הלהט"בי. בני הנוער שנחשפים לראשונה לתרבות הלהט"בית, יאמצו לעצמם לפעמים קודים התנהגותיים חדשים. קאס קוראת לשלב הרביעי "שלב קבלת הזהות" ובו היא מציינת שהמתבגר יחוש כי הוא חלק מהעולם הלהט"בי, והוא ירחיב את

קשריו עם התרבות והקהילה. בשלב זה המתבגר יספר לטובבים אותו על עובדת היותו הומו. ככול שלנער יהיו יותר מקורות תמיכה (כגון: יועצות בבית הספר, אנשי מקצוע, מדריכים בקבוצות לנוער להט"בי וכו'), כך הוא יכול להתמודד עם היציאה מהארון בצורה טובה יותר. השלב החמישי במודל הוא "שלב הגאווה בזהות", שבו המתבגר מתקרב יותר לתרבות ולקהילה הלהט"בית, ומרגיש שלם יותר עם נטייתו המינית. בשלב זה אופיינית החוויה של "העולם ההטרסקסואלי" כמפלה וכלא מכיל. חוויה זו מביאה להתייחסות שלילית להטרסקסואליות לעומת אידיאליזציה של הלהט"ביות. בשלב זה יצטרפו חלק מבני הנוער לפעילות חברתית ופוליטית למען זכויות לקהילה הלהט"בית. השלב השישי והאחרון במודל של קאס לגיבוש נטייה מינית הוא "שלב הסינתזה". שלב זה קורה כאשר המתבגר זונח את הראייה הדיכוטומית של העולם כמחולק ל"אנחנו" (העולם ההומוסקסואלי) ו"הם" (העולם ההטרסקסואלי). המתבגר יצליח לעשות סינתזה בין חלקי הזהות השונים שלו, כולל נטייתו המינית. בהתמודדות עם מכלול החיים ומשימות ההתפתחות השונות של האדם, הוא יוכל לחיות בשלום בסביבה בה להט"בים הם מיעוט (מבחינה סטטיסטית וגם מהותית וסוציולוגית), ולהרגיש כי עובדה זו אינה מפחיתה או מורידה מיכולתו לחיות חיים שלמים ומספקים.

מודל השלבים של קאס (1979) מתאפיין בראיית התהליך האישי-פסיכולוגי שעוברים בני הנוער בדרך לגיבוש נטייתם המינית. המודל האקולוגי משלים את ההבנה של הגורמים המשפיעים על המתבגר בתהליך זה. התיאוריה האקולוגית (Alderson, 2003) מניחה כי האדם פועל בסביבה הכוללת היבטים תרבותיים וחברתיים. התפתחותו של האדם נעשית על ידי התאמתו לסביבה. אדם יפתח ויממש עצמו כאשר תהיה התאמה טובה בין סביבתו לבין עצמו. לעומת זאת, כאשר יהיה חוסר התאמה בין האדם לסביבתו, הוא ינסה לשנות את הסביבה כך שתתאים לצרכיו, או ישנה היבטים אישיותיים בעצמו כך שיתאים לסביבתו. על פי המודל האקולוגי לגיבוש נטייה מינית, ישנם ארבעה גורמים סביבתיים וחברתיים המשפיעים על התהליך האישי שעוברים בני הנוער: (1) המשפחה וההורים; (2) התרבות והדת; (3) החברה והעמדות שלה כלפי הומוסקסואליות; (4) החברים הקרובים והקשרים החברתיים של המתבגר. כעת אפרט על כל אחד מהגורמים האלה.

לעמדות המשפחה וההורים (הגורם הראשון) כלפי נושא הומוסקסואליות יש קשר ישיר לדרך שבה בני הנוער יתפסו את עצמם ואת התנהגותם. כך למשל, הורים שמביעים אי-קבלה יכולים

לעורר בבני נוער תחושות קשות של דיכאון, תחושות אובדניות, ואף להביאם למצבים פיזיים מסוכנים. במקרה כזה בני הנוער יהססו לספר להוריהם על נטייתם המינית, ויסתירו את התנהגותם ורגשותיהם.

על מנת להבין את מה שעובר על מתבגר המגבש את נטייתו המינית, חשוב להביא בחשבון את מכלול הערכים הדתיים והתרבותיים (הגורם השני) של העולם אליו הוא שייך. בתרבויות שמרניות ודתיות קיימות סנקציות חברתיות ומשפחתיות אשר יכולות למנוע מבני הנוער לעבור משלב זיהוי הנטייה ההומו-לסבית בעצמם לקבלת זהותם ולחשיפתה בפני אחרים. בחברות ותרבויות מסוג זה, התהליך האישי שעובר על בני הנוער החשים כי הם נמשכים לבני מינם, כרוך בסבל רב ובקונפליקט מתמיד בין הערכים התרבותיים והדתיים לבין הרגשות האישיים והמיניים. הנגישות של בני נוער למידע מהימן, מקורות מידע ותמיכה כמעט שאינה קיימת. בנוסף, חשוב להדגיש שהגיבוי התרבותי והדתי מונע מבני נוער אלה לפנות לקבלת עזרה ותמיכה. הבדידות הקשה כמו גם העובדה שאין להם לגיטימציה לפנות לגורם כלשהו לסיוע משפיעים קשות הן על מצבם הנפשי והן על יכולתם לפתח עצמי מגובש ובטוח.

חברות שונות בעולם מורכבות ממגוון תרבויות ודתות. יחס החברה (הגורם השלישי) כלפי הומוסקסואליות מתבטא הן בהיבטים החוקיים הקשורים לזכויות למיעוט ההומו-לסבי והן בעמדות שרווחות בחברה כלפי הנושא. בחברות שבהן קיימת התייחסות חוקית לזכויות המיעוט ההומו-לסבי (כגון חוקים למניעת אפליה על רקע נטייה מינית וכו') מועבר מסר חברתי הרואה בנטייה מינית הומו-לסבית שווה לזו ההטרוסקסואלית, ומקל את התפתחות וגיבוש הנטייה המינית. ההפך נכון לגבי חברות שמרניות, המגנות שוויון זכויות למיעוט זה.

גיל ההתבגרות מתאפיין בתהליך פיתוח עצמאות, שבו יש חלק חשוב להיפרדות מההורים ולדגש על קשרים חברתיים עם בני אותו גיל (הגורם הרביעי). משום כך, אצל בני נוער להט"בים יש חשיבות רבה לקשרים חברתיים עם בני נוער להט"בים אחרים. אלו יכולים להוות עבור המתבגר מסגרת תומכת ומאפשרת לגיבוש הנטייה המינית, להיכרות עם מודלים להזדהות, להפגת הבדידות וכן אפשרות למפגשים זוגיים התואמים את גילו ואת צרכיו. עמדות חיוביות של קבוצת השווים (יחסם של החברים ההטרוסקסואלים) כלפי הומוסקסואליות, יכולה לסייע לבני הנוער הנמצאים בתהליך של

גיבוש נטייתם המינית לפתח דימוי עצמי חיובי ובריא. לעומת זאת, עמדות שליליות יכולות לגרום לכך שהמתבגר יפתח דימוי עצמי שלילי, יחוש בדידות ומצוקה, ויתקשה לשתף את חבריו בעובר עליו.

מהסקירה לעיל עולה קושי נוסף שאיתו מתמודדים בני נוער להט"בים והוא רכישת תרבות ללא עזרה ממקורות סיוע ותמיכה (שילה, 2007). חברי תרבויות שונות רוכשים את תרבותם האופיינית בתהליך טבעי של סוציאליזציה, הכולל מקורות תמיכה קהילתיים ומשפחתיים גלויים וזמינים. בני נוער הלומדים את מאפייני התרבות הלהט"בית, נולדים לרוב למשפחות הטרוסקסואליות, והם נוטים להסתיר את נטייתם המינית מהסובבים אותם. נסיבות אלה מאלצות אותם ללמוד דפוסים תרבותיים תוך בדידות ובהיעדר מקורות סיוע ועזרה זמינים. בנוסף, חשוב להגדיש שהסתייעות במקורות התמיכה והעזרה הקיימים וההתנסויות השונות הקשורות לנטייתם המינית, כרוכות בחשיפה ובלמידה של הקודים והמאפיינים התרבותיים הייחודיים לתרבות הלהט"בית. עובדה זו הופכת את תהליך גיבוש הנטייה המינית לקשה ולמורכב יותר.

לסיכום, ניתן לומר שבני הנוער הלהט"בים מחפשים ליצור קשרים חברתיים ומערכות יחסים עם אלה הדומים להם מבחינת נטייתם המינית. קשרים אלה מספקים להם תמיכה רגשית וחברתית, ותחושת שייכות, שכה חשובים בהפגת הבדידות ובהתמודדות עם רגשות דיכאוניים. בנוסף, קשרים אלה מאפשרים נגישות למידע מהימן ומקיף, שמאוד חשוב לבני הנוער, כי הוא מסייע בתהליך גיבוש נטייה מינית בריא וחיובי. קשרים חברתיים אלה מרכיבים את הרשתות החברתיות החדשות שיוצר המתבגר, והם מגדילים את הונו החברתי. בהתאם לכך, הוא מגבש נורמות, אמונות, תפיסות, קודים של התנהגות, וערכים חדשים, שתואמים את זהותו החדשה. בזכות ההתפתחות הטכנולוגית, בני נוער אלה יכולים לעשות שימוש רב באינטרנט במטרה ליצור רשתות חברתיות שיענו על צורכיהם.

2.6 רשתות חברתיות והשפעה חברתית

הסקירה הספרותית שהצגתי עד כה שמה דגש על רשתות חברתיות. עתה אנסה להגדיר מהן רשתות, אתייחס לכוח ההשפעה הרב שטמון בהן, ואציג את הקשר שבין רשתות חברתיות לבין השימוש באינטרנט.

רשתות חברתיות הינן סך הקשרים בין השחקנים הפועלים בהם (Granovetter, 1973). למעשה, הרשת החברתית מורכבת מהשחקן, מהקשרים שלו ומהקשרים של הקשרים שלו. חוזק הקשר הבין-אישי מוגדר כשילוב של כמות הזמן שהקשר נמשך, העוצמה הרגשית, האינטימיות (רב הממדיות של אמון הדדי) ויחסי הגומלין שמאפיינים את הקשר. כל אחד מהמרכיבים הינו לכאורה בלתי-תלוי באחר אך ניתן למצוא מתאם גבוה ביניהם. בהתאם לכך, גרנוטר מגדיר את הקשרים הישירים של השחקן עם שחקנים אחרים כקשרים חזקים, ואילו קשריו העקיפים (הקשרים של הקשרים שלו) כחלשים. אותם הקשרים העקיפים והחלשים של השחקן לחברים אחרים ברשת הינם בעלי חשיבות מכרעת ביכולת שלו לנצל ולתמך את הרשת. בנוסף, קשרים אלה חשובים משום שהם הערוצים שבאמצעותם רעיונות, השפעות ומידע חברתי שרוחקים מהשחקן יגיעו אליו. ככול שלשחקן יהיו פחות קשרים עקיפים, כך הוא יהיה מבודד יותר מבחינת ידע שמחוץ לעולמו ומחוץ לעולמם של חבריו הקרובים. קשרים חלשים נוטים לחבר יותר בין פרטים מקבוצות שונות ומרקעים שונים, ועל ידי כך להגדיל את ההון החברתי המגשר. לעומת זאת, קשרים חזקים, שמרוכזים יותר בתוך הקבוצה הספציפית, מגדילים את ההון החברתי המלכד. ממחקר שבדק אמפירית את המרכיבים שמשפיעים על חוזק הקשר עולה שמידת הקרבה או העוצמה הרגשית של קשר היא הממד הטוב ביותר לחוזק הקשר בין שני שחקנים (Marsden & Campbell, 1984).

ישנם חוקרים שטוענים שהמשתנים ואמצעי המדידה ששמשו את פוטנם היו מתאימים לצורות ישנות של קהילתיות ומעורבות אזרחית (למשל Wellman et al., 2001). הם טוענים שקיימות צורות תקשורת וארגון חדשים. חוקרים אלה מתבססים על ממצאי מחקרים קודמים שמראים שכיום קהילות מוטמעות יותר בתוך רשתות חברתיות מאשר בקבוצות. כמו כן היחסים הקהילתיים, שבעבר היו מתנהלים בזירה הציבורית באופן גלוי, עברו להתנהל היום בזירה הפרטית, בביתם של האנשים (Lin, 2001; Wellman, 1999). למרות שאנשים נפגשים פחות במקומות ציבוריים, אין הדבר אומר שהם אינם מתקשרים זה עם זה דרך האינטרנט מביתם באמצעות דואר אלקטרוני, צ'אטים, פורומים וכו' (Smith et al., 1999). חלק מהמחקרים טוענים שהאינטרנט מקרב אנשים זה לזה (למשל, De Kerckhove, 1997), ולעומתם, מחקרים אחרים טוענים שהשימוש באינטרנט מרחיק אנשים מחיי המשפחה והקהילה (למשל, Stoll, 1995).

2.7 הון חברתי ואינטרנט

בהתחלה, השימוש באינטרנט עורר הרבה התרגשות ונתפס כשינוי חיובי בחייהם של אנשים מתוך השקפה שהוא מאפשר ערוץ תקשורת חדש, יוצר קשרים חדשים ומקוונים, ומחזק קשרים לא מקוונים (Wellman et al., 2001). המצדדים בהשקפה זו, לפיה האינטרנט מקרב אנשים זה לזה, טענו שהאינטרנט ישמר קהילות. זאת משום שהוא מאפשר מרחב התקשרות, שמתגבר על מגבלות של מקום ושל זמן (Baym, 1997; Wellman, 2001). הם צפו שתקשורת מקוונת תאפשר שיח פתוח, דמוקרטי, כזה שייתן ביטוי לריבוי ההשקפות, ושיקדם פעולות שיתופיות (Tarrow, 1999). אלה שמצדדים באינטרנט טוענים שהשימוש היומיומי בו מגדיל את היקף התקשורת המקוונת והלא מקוונת. לדעתם האינטרנט לא רק מאפשר תקשורת זולה עם משפחה וחברים, אלא מגביר את התקשורת פנים-אל-פנים והתקשורת הטלפונית בין הפרט לבין בסיבתו הקרובה. לפי גישה זו, ככול שהפרט עושה יותר שימוש באינטרנט כך הוא מגדיל את מספר הקשרים הבין אישיים הלא מקוונים שלו, הוא יותר מעורב חברתית וארגונית, והמחויבות הקהילתית שלו גדלה. באופן זה, השימוש באינטרנט מגדיל את הונו החברתי של הפרט.

כאמור, יש המצדדים בהשקפה הפוכה לגמרי, לפיה השימוש באינטרנט מרחיק אנשים מחיי המשפחה והקהילה, ויוצר ניכור חברתי. על פי הדוגלים בהשקפה זו, האינטרנט מסיט את האנשים מהקהילה הפיזית, מכיוון שהאינטראקציות המקוונות מטבען נחותות יותר בהשוואה לאינטראקציות פנים-אל-פנים, ואפילו בהשוואה לאלה הטלפוניות (Wellman et al., 2001). האינטרנט מהווה תחרות לכל שאר הפעילויות, משום שהוא זמין 24 שעות ביממה. בדומה לטלוויזיה, יש לו השפעה ששואבת פנימה את המשתמש ומקטינה את האינטראקציה החברתית שלו בתוך הבית. עוד טוענים הדוגלים בהשקפה זו, שהאינטרנט הינו גירוי שגורם ללחץ שמדכא אינטראקציה בין אנשים, ומעורר תחושת ניכור בשל אופי השימוש בו והחשיפה למגוון המשתמשים והתכנים העצום (Kraut et al., 1998). מחקרים מראים שבעוד שהשימוש באינטרנט מגדיל את כמות הקשרים החלשים והמקוונים, הוא גם מקטין את כמות הקשרים החזקים והלא מקוונים (למשל, LaRose et al., 2001). לפי גשה זו, ככול שהפרט עושה יותר שימוש באינטרנט, כך מספר הקשרים הבין אישיים הלא מקוונים שלו

קטן, הוא פחות מעורב חברתית וארגונית, והמחויבות הקהילתית שלו קטנה. באופן זה השימוש באינטרנט מקטין את הונו החברתי של השחקן.

ישנו מחקר שתומך בטענה שהשימוש באינטרנט דווקא משלים את ההון החברתי, ומתפקד כתוסף למגוון אמצעי התקשורת בהם אנשים עושים שימוש באינטראקציות היומיומיות שלהם (Wellman et al., 2001). ממצאים אלה מערערים על הגישה הדיכוטומית להון חברתי, כפי שהוצגה לעיל. החוקרים מצאו שרוב הקשרים באינטרנט הם עם אנשים שנמצאים במרחק של עד כשעה נסיעה מהמשתמש עצמו. רוב השימוש מיועד לשמירה על קשר עם אנשים קרובים, חברים ומשפחה, או עם פרטים איתם יש סיכוי להימצא ברשת חברתית צפופה. האינטרנט שימושי מאוד בשמירה על קשרים עם חברים שמפריד ביניהם מרחק גיאוגרפי גדול. יחד עם זאת חשוב לזכור שככל שהמרחק גדול יותר, תדירות הקשר קטנה (רחוק מהעין רחוק מהלב). בנוסף, החוקרים מצאו ששימוש מרובה באינטרנט מוביל להגדלת הרשת החברתית על ידי הרחבת הקשרים החלשים. לסיכום, ניתן לומר שהשימוש באינטרנט מגדיל את הקישוריות (connectivity) הבין-אישית ואת המעורבות החברתית. הגדלת קישוריות זו גורמת להגדלת חוג המכרים ולחשיפה למידע רב יותר, והיא מגדילה את המחויבות הקהילתית (Mesch & Talmud, 2010). כשמשתמשים באינטרנט על מנת לשמור על קשר ולתאם מפגשים עם חברים, קרובים וארגונים (כאלה שקרובים או רחוקים פיזית), אזי זהו כלי שמשמר ובונה את ההון החברתי.

2.8 השימוש באינטרנט בקרב בני נוער וצעירים

כעת אמקד את הסקירה של הנושאים שהוצגו עד כה בבני נוער והשימוש שלהם באינטרנט. בני הנוער והצעירים הם אחת משכבות האוכלוסייה הראשונות והבולטות שאימצו את האינטרנט, ושעושות בו שימוש נרחב (Mesch & Talmud, 2006). מחקרים קודמים שבחנו את היווצרות הקשרים בקרב בני נוער שמים דגש על שתי תיאוריות מרכזיות, תיאורית הצרכים החברתיים ותיאורית הפיצוי החברתי.

התיאוריה הראשונה, תיאורית הצרכים החברתיים, טוענת שהמניע של פרטים ליצור קשרים חברתיים הוא הרצון למצוא מענה לצרכיהם. בין צרכים אלה ניתן למנות, למשל, אינטימיות, אישור

עצמי, חיברות וידידות (Buhrmester, 1996; Wolak et al., 2003). צרכים אוניברסאליים אלה, שנוגעים להשתייכות קבוצתית, בולטים בקרב בני נוער. הסיבה לכך היא שהם נמצאים בשלב, שבו הם מתנתקים מהמעגל החברתי של הוריהם, ויוצרים מעגלים חברתיים משלהם בתוך קבוצת השווים שלהם. יחד עם זאת, חשוב לזכור שישנם בני נוער, שמתקשים ביצירת קשרים אינטימיים ובתחזוקם בשל העדר כישורים ויכולות אישיים וחברתיים. מאפיינים כגון בטחון עצמי נמוך, חרדה חברתית וביישנות מקטינים את סיכויי המתבגר ליצור מערכות יחסים פנים-אל-פנים (Mesch, 2001). לכן, בני נוער בעלי בטחון עצמי נמוך נוטים לדווח על מעט חברים ועל תחושות בדידות (Armstrong et al., 2000). חיזוק נוסף לטענות אלה ניתן למצוא בתורת הרשתות. לפי תורה זו, בכוחן של רשתות חברתיות שמבוססות על שימוש במחשב לספק לחבריהן תמיכה, נגישות למידע ותחושת שייכות (Wellman & Gulia, 1998). בהתאם לכך, בני נוער חסרי ביטחון עצמי וחסרי יכולת לפתח יחסי קרבה במפגש פנים-אל-פנים נוטים ליצור קשרים חברתיים באופן מקוון.

קיימת סתירה בין ממצאי מחקרים קודמים, שבדקו טענות ברוח תיאוריית הצרכים החברתיים, לתורת הרשתות. חלק מהמחקרים מראים שבני נוער שסובלים מחרדות חברתיות, בעלי בטחון עצמי נמוך ובעלי כישורים חברתיים ירודים, נוטים לעשות שימוש רב יותר באינטרנט במטרה ליצור קשרים חברתיים (Amichai-Hamburger & Ben Artzi, 2003). מגמה זו בולטת בקרב בני נוער שיש להם מעט חברים או שמרגישים שמסגרותיהם החברתיות אינן מספקות להם תמיכה ואוזן קשבת (Mesch, 2001). לעומת זאת, הממצאים של מש ותלמוד (Mesch & Talmud, 2006) אינם מאוששים את הטענה לפיה פרטים שהינם ביישנים, סובלים מחרדות חברתיות ומחוסרי כישורים חברתיים, עושים יותר שימוש באינטרנט.

התיאוריה השנייה, תיאורית הפיצוי החברתי, הינה בגדר הסבר חלופי לממצאים שזה עתה הצגתי. תיאוריה זו מתמקד באיכות היחסים בין הורים לילדיהם ובאופן שבו יחסים אלה מניעים את בני הנוער ליצור חברויות חדשות (Mesh & Talmud, 2006). בבסיסה, גישה זו מניחה שלבני נוער יש צורך עז בשייכות קבוצתית. בני נוער שגדלים בסביבה שרוויה בקונפליקטים, אי-קבלה ומתחים מתקשים ביצירת קשרים פנים-אל-פנים עם קבוצת השווים שלהם. הסיבה לקושי זה היא שבני נוער אלה מתביישים לשתף את חבריהם באופי האינטראקציה עם הוריהם ובחרים להתרחק מקבוצת

השווים שלהם (Wolak et al., 2003). בני נוער שלא מקבלים מענה לצרכיהם החברתיים במסגרת הקשרים ומערכות היחסים האלה נוטים לחפש דרכים לפצות על כך (Helsen et al., 2000). אחת הדרכים הנפוצות והזמינות לפיצוי מעין זה היא על ידי חיפוש קשרים ומערכות יחסים מקוונות. ממצאי המחקרים קודמים מראים שבני נוער אשר חווים חיי משפחה שרויים במתחים ובקונפליקטים נוטים יותר לחפש תמיכה באמצעות האינטרנט ופחות במסגרת של מפגשים פנים-אל-פנים (למשל, Wollak et al., 2003). באופן זה בני הנוער מנצלים את מאפייני האינטרנט לטובתם, כגון אנונימיות, ומתקשרים עם בני נוער אחרים ששותפים לאותו הגורל.

ומה לגבי קשרים מקוונים ואיכות קשרים אלה בקרב בני נוער? על סמך הספרות ניתן להניח שיש קשר בין תכני התקשורת (נושאי השיחה) לבין מידת חוזק הקשר (Buhrmester, 1996). מש ותלמוד (Mesch & Talmud, 2006) מצאו מתאם חיובי בין מידת האינטימיות של התקשורת לבין חוזק הקשר. ממצא זה ממחיש את מידת החשיבות שבכינון אמון בין שחקנים כבסיס ליצירת קשר חזק. מתוך ממצאי מחקר זה עולה, שבני נוער שיוצרים קשרים חברתיים דרך האינטרנט דווקא בשל מאפייניו (אנונימיות שמאפשרת חשיפה וקירבה שמובילים לאינטימיות) וגם בני נוער שעושים בו שימוש במטרה למצוא תמיכה (במקום זו שאינם מקבלים מהוריהם), מסוגלים לפתח קשרים חזקים. בהתאם לכך ניתן להניח שקשרים חזקים לא נוצרים רק באמצעות מפגשי פנים-אל-פנים.

לסיכום, ניתן לומר שממצאי המחקר של מש ותלמוד (Mesch & Talmud, 2006) מספיקים חיזוק לתיאוריית הפיצוי החברתי. בהתאם לתיאוריה זו, הם מצאו שבני נוער עושים שימוש באינטרנט במטרה לפצות על העדר תמיכה מצד הוריהם, ובמטרה ליצור שיח ולתקשר עם אחרים שנמצאים במצב דומה. אותם בני נוער שפונים לאינטרנט במטרה לספק את צרכיהם הרגשיים מקבלים מענה ומפתחים קשרים אינטימיים חזקים שנתפסים בעיניהם כחשובים.

2.9 השימוש באינטרנט, הון חברתי ובני נוער וצעירים להט"בים

בני נוער חווים קשיים רבים במהלך גיל ההתבגרות. ביניהם ניתן למנות את הריחוק מההורים, יצירת קשרים ומערכות יחסים עם קבוצת השווים שלהם וגיבוש זהות עצמאית חיובית ובריאה. בהרבה מקרים בני נוער וצעירים להט"בים מתמודדים עם קשיים דומים, וזאת בנוסף למורכבות שבגיבוש נטייה מינית להטב"ית. הריחוק שלהם מהסביבה הקרובה רב יותר, משום שהם לפעמים

בארון וחוששים מהתגובות לחשיפת נטייתם המינית. חוג החברים שלהם עלול להצטמצם בשל ההסתתרות בארון, והם עלולים לחוש בדידות וניכור. התפתחות בסביבה מעין זו יכולה לפגוע בהונם החברתי מחד, ולהגביר את הצורך שלהם במציאת אוזן קשבת ותמיכה במסגרות חלופיות מאידך. כלומר, המתבגר הלהט"בי מחפש ליצור רשתות חברתיות חדשות שייסעו לגבש את ביטחונו העצמי, לבחון מה אחרים חושבים עליו, להיות חלק מקבוצת השווים, ולחוות קשרים בין אישיים וזוגיים עם בני קבוצה זו. אחת הדרכים הנפוצות והזמינות בהן בני נוער להט"בים יכולים לכונן רשתות חברתיות חדשות, להכיר חברים חדשים, וליצור קשרים חזקים עם אחרים שדומים להם, היא באמצעות האינטרנט. מרחב מדומה זה משמש בית למתבגרים רבים אחרים שחולקים חוויות דומות ומבטיח אנונימיות. באמצעות האינטרנט בני נוער להט"בים יכולים להיחשף למידע, לקבל תמיכה, ולהצטרף לקבוצות חברתיות להט"ביות, וכך להגדיל את ההון החברתי המגשר והמלכד שלהם. קיומם של קשרים אלה אף יכול למנוע מהמתבגר להימצא במצבי סיכון ומצוקה כגון: מפגשים אינטימיים בגנים ציבוריים או דרך האינטרנט.

האינטרנט מאפשר דרכי התקשרות חדשות, על ידי כך שהוא מעניק אפשרות חלופית להתקשרות בין פרטים שחולקים תחומי עניין דומים ויש להם מטרות משותפות (Ellison, Heino, & Gibbs, 2006). התקשרויות אלה יכולות להגדיל את ההון החברתי המלכד של הפרט. באחד המחקרים שבו בוצע סקר אינטרנטי נמצא שמתתפים שהינם משתמשים מקוונים נוטים לדווח על רשות גדולות יותר של קשרים חזקים וקרובים בהשוואה למשתתפים שלא עשו שימוש באינטרנט. בנוסף, נמצא שמתתפים משתמשים באינטרנט נוטים לקבל יותר עזרה משחקנים מרכזיים ברשת החברתית שלהם, וזאת בהשוואה למשתתפים שלא משתמשים באינטרנט (Boase, Horrigan, & Wellman, 2006).

בנוסף, בעשור האחרון חוקרים הראו שניתן גם להגדיל את ההון החברתי המגשר באמצעות התקשרויות אינטרנטיות שמסייעות ליצירת בקשרים חברתיים חלשים. התקשרויות אלה מאפשרות למשתמשים המקוונים ליצור ולתחזק רשתות חברתיות גדולות ומבודלות, שמהן הם יכולים להוציא משאבים הנחוצים להם (Wellman, 2001). לפיכך, סביר להניח שפועל יוצא של השימוש באינטרנט בקרב בני נוער להט"בים הוא הגדלת הונם החברתי, הן המגשר והן המלכד.

3. מערך המחקר

3.1 מטרת המחקר ושאלות המחקר

מטרת מחקר: לבחון את הקשר בין מידת השימוש של בני נוער וצעירים להט"בים בפורומים ייעודיים לאוכלוסייה זו לבין רמת ההון חברתי שלהם.

שאלות המחקר:

1. כיצד מידת השימוש בפורומים ייעודיים באינטרנט משפיעה על רמת ההון החברתי המגשר של בני נוער להט"בים?

2. כיצד מידת השימוש בפורומים ייעודיים באינטרנט משפיעה על רמת ההון החברתי המלכד של בני נוער להט"בים?

3.2 השערות המחקר

השערה מרכזית: ימצא קשר חיובי בין מידת השימוש של הנער בפורומים ייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי.

השערות משנה:

1. ימצא קשר חיובי בין מידת השימוש של הנער בפורומים ייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המגשר שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מגשר.

2. ימצא קשר חיובי בין מידת השימוש של הנער בפורומים ייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המלכד שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מלכד.

3. חוזק הקשר בין מידת השימוש בפורומים ייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המגשר ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני

נוער שיחסייהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסייהם עם הוריהם טובים (ראה/י תרשים מספר 1).

4. חוזק הקשר בין מידת השימוש בפורומים ייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המלכד ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני נוער שיחסייהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסייהם עם הוריהם טובים (ראה/י תרשים מספר 1).

תרשים מספר 1: הקשרים בין משתני המחקר לפי השערות 3 ו-4.

4. שיטה

מחקר זה מתבסס על שיטת מחקר כמותנית, המאפשרת לבחון תופעות חברתיות באמצעים אמפיריים, ולבדוק קשרים בין משתני מחקר שונים בעזרת כלים סטטיסטיים. באופן יותר ספציפי, בצעתי וניתחתי סקר אינטרנטי במטרה לבחון את השערות המחקר שלי (ראה/י נספח מספר 1). בפרק זה אפרט את מאפייני הסקר ואת המשתתפים בו. הפרק כולל ארבעה חלקים: בראשון אציג את המדגם ואת שיטת הדגימה; בחלק השני אתייחס למשתני המחקר ולכלי המדידה; בחלק השלישי אסקור את הליך המחקר; ובחלק האחרון אדון בסוגיות אתיות הקשורות להליך המחקר.

4.1 מדגם

אוכלוסיית המחקר בעבודה זו היא המשתמשים הרשומים בפורומים החברתיים באתר האינטרנט של ארגון הנוער הגאה (חדשות ועדכונים – "איגי"), ובאשכול הפורומים "חברה וקהילה" באתר fresh.co.il ("מה שבלב" ו"מה שבראש" – "פרש"). בפורומים אלה פורסם הסקר האינטרנטי. בפורומים של "איגי" רשומים 7,436 משתמשים נכון לזמן כתיבת העבודה. חשוב לשים לב שמספר זה כולל את כל מי שנרשם אי פעם לפורומים וגם משתמשים שיש להם מספר שמות משתמשים שונים. מלבד מידע זה, לא ניתן היה להפיק כל מידע נוסף על כלל המשתמשים בפורומים של "איגי" (למשל, התפלגות לפי גיל, מגדר ונטייה מינית). המידע על הפורומים של "פרש" והמשתמשים הרשומים אליהם לא היה זמין מטעמי דיסקרטיות. שיטת הדגימה במחקר הנוכחי הינה בלתי-הסתברותית ומדובר במדגם נוחות מטרתי.

המדגם המקורי כלל 119 בני נוער וצעירים, שהשתתפו במחקר עבור ההזדמנות להיכלל בהגרלה נושאת פרסים. החלטתי שלא לעשות שימוש בנתונים של שלושה מתוכם; שני משתתפים בשל דיווח על מספר ההודעות לא סביר ביחס לזמן שהם רשומים לפורומים, ומשתתף אחד בשל גילו המבוגר (התייחסות לטווח הגילאים הרלוונטי למחקר זה מופיע בסעיף 3.4 בהמשך הפרק). לכן, המדגם הסופי במחקר זה כלל 116 משתתפים משתי קבוצות, 88 משתתפים מ"איגי", שהיוו 75.9% מהמשתתפים, ו-28 משתתפים מ"פרש", שהיוו 24.1% מהמשתתפים (ראה/י לוח מספר 1). המדגם מאתר "איגי" כלל 30 גברים (34.1%) ו-41 נשים (46.6%). חמישה משתתפים ציינו שמגדרם שונה משתי הקטגוריות שלעיל (5.7%) ו-12 משתתפים לא ענו על שאלה זו (13.6%). טווח גילאי

לוח מספר 1 – סטטיסטיקה תיאורית עבור משתני הרקע במחקר¹

סה"כ (N = 116)	פרש (n = 28; 24.1%)	איגי (n = 88; 75.9%)	משתני רקע	
45 (38.8%)	15 (53.6%)	30 (34.1%)	גבר	מגדר
47 (40.5%)	6 (21.4%)	41 (46.6%)	אשה	
5 (4.3%)	-	5 (5.7%)	אחר	
15-24	15-24	15-21	טווח	גיל
18.16	20.86	17.42	ממוצע	
2.29	2.24	1.67	ס"ת	
22 (19%)	-	22 (34.1%)	הומו	נטייה מינית / זהות מגדרית
25 (21.6%)	-	25 (28.4%)	לסבית	
14 (12.1%)	-	14 (14.9%)	בי (ביסקסואל)	
2 (1.7%)	-	2 (2.3%)	טרנס	
			(טרנסקסואל)	
4 (3.4%)	1 (3.6%)	3 (3.4%)	מתלבט/ת	
25 (21.6%)	19 (67.9%)	6 (6.8%)	סטרייט/ית	
5 (4.3%)	1 (3.6%)	4 (4.5%)	אחר	

המשתתפים נע בין 15 ל-21 ($M = 17.42$, $SD = 1.67$). על בסיס הדיווחים העצמיים של המשיבים, המדגם כלל 22 הומואים (25%), 25 לסביות (28.4%), 14 ביסקסואלים (14.9%), 2 טרנסקסואלים (2.3%), 3 שמתלבטים לגבי נטייתם המינית (3.4%), ו-6 סטרייטים (6.8%). ארבעה משתתפים ציינו שנטייתם המינית/זהותם המגדרית שונה מהקטגוריות שלעיל (4.5%) ו-12 משתתפים לא ענו על השאלה לגבי נטייה מינית/זהות מגדרית (13.6%). המדגם מאתר "פרש" כלל 15 גברים (53.6%) ו-6 נשים (21.4%). שבעה משתתפים בחרו שלא לענות על השאלה לגבי מגדר (25%). טווח גילאי המשתתפים במדגם זה נע בין 15 ל-24 ($M = 20.86$, $SD = 2.24$). על בסיס הדיווחים העצמיים של המשיבים, המדגם כלל 19 סטרייטים (67.9%), משתתף אחד שמתלבט לגבי נטייתו המינית (3.6%), משתתף אחד אשר ציין שנטייתו המינית שונה מהקטגוריות שפורטו בסקר (3.6%), ושבעה משתתפים בחרו שלא לענות על השאלה לגבי נטייה מינית/זהות מגדרית (25%).

¹ עבור חלק מהמשתתפים השכיחויות לא מסתכמות לכדי 100% בגלל ערכים חסרים.

4.2 כלי מדידה

משתנה תלוי - מדידה של הון חברתי

מידת ההון החברתי המגשר של המשתתפים במחקר זה נמדדה באמצעות 10 פריטים מתוך שאלון שבו נעשה שימוש במחקרו של וויליאמס (Williams, 2006) ובשני פריטים מתוך השאלון שבו נעשה שימוש במחקרם של אליסון, סטיינפלד ולאמפה (Ellison, Steinfield, and Lampe, 2007). במחקר הראשון המהימנות הפנימית הייתה $\alpha = .90$ ובמחקר השני המהימנות פנימית הייתה $\alpha = .87$. המשתתפים דרגו את מידת הסכמתם עם הפריטים בשאלון על סולם ליקרט בן חמישה שלבים (מ-1 – מאוד לא מסכים ועד 5 – מאוד מסכים). דוגמה לפריטים משאלון זה: "בפורומים יוצא לי להכיר אנשים חדשים כל הזמן"; "לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי להרגיש תחושה של שייכות לקהילה"; "לתקשר עם אנשים בפורומים מזכיר לי שכולנו בעולם קשורים זה לזה"; "לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי להתעניין בדרך שבה אנשים ששונים ממני חושבים". ($\alpha = .88$).

מידת ההון החברתי המלכד של המשתתפים נמדדה באמצעות תשעה פריטים מתוך שאלון שבו נעשה שימוש במחקרו של וויליאמס (Williams, 2006), בו המהימנות הפנימית הייתה $\alpha = .84$. המשתתפים דרגו את מידת הסכמתם עם הפריטים בשאלון על סולם ליקרט בן חמישה שלבים (מ-1 – מאוד לא מסכים ועד 5 – מאוד מסכים). דוגמה לפריטים משאלון זה: "כשאני מרגישה בודד/ה, יש מספר אנשים בפורומים שאני יכולה לדבר איתם"; "יש מספר אנשים בפורומים שאני סומך/ת עליהם שיעזרו לי לפתור את הבעיות שלי"; "יש מישהו בפורומים שאני יכולה לפנות אליו כדי להתייעץ איתו לגבי החלטות חשובות מאוד"; "אם הייתי צריך/ה להלוות 200 ₪ בדחיפות, אני מכיר/ה מישהו בפורומים שהייתי יכולה לפנות אליו". ($\alpha = .91$).

משתנים בלתי-תלויים – א. אינטנסיביות השימוש בפורומים החברתיים באינטרנט

הסקר כלל גם שאלון שאמד את מידת השימוש בפורומים החברתיים באתר ארגון הנוער הגאה ובאתר fresh.co.il (עבור משיבים שונים). הפריטים בשאלון הוסבו ממחקרם של אליסון, סטיינפלד ולאמפה (Ellison, Steinfield, and Lampe, 2007), שבו המהימנות פנימית הייתה $\alpha = .83$. השאלון כלל שלושה פריטים של דיווח עצמי שאמדו את המידה בה המשתמשים פעילים בפורומים:

"באיזה תאריך נרשמת לפורומים"; "כמה הודעות פרסמת מאז שאת/ה חבר/ה בפורומים"; ו"כמה זמן בממוצע ביום את/ה גולש/ת בפורומים". השאלון כלל גם חמישה פריטים נוספים שאמדו את המידה שבה המשתתפים קשורים לפורומים מבחינה רגשית. בפריטים אלה המשתתפים דרגו את מידת הסכמתם עם הפריטים בשאלון על סולם ליקרט בן חמישה שלבים (מ-1 – מאוד לא מסכים ועד 5 – מאוד מסכים). דוגמה לפריטים משאלון זה: "הגלישה בפורומים הפכה לחלק מהשגרה היומיומית שלי"; "אני מרגישה/ה "לא בעניינים" אחרי תקופה ממושכת בה לא גלשתי בפורומים"; "הייתי מצטער/ת אם היו סוגרים את הפורומים החברתיים באתר". ($\alpha = .87$).

בהסתמך על המתאמים בין שמונת הפריטים השונים בשאלון במחקר הנוכחי החלטתי לחשב שני מדדים שונים לאינטנסיביות השימוש בפורום חברתיים. המדד הסובייקטיבי לאינטנסיביות השימוש בפורומים מתייחס לתפישת החשיבות של הפורומים בקרב המשתמשים הרשומים. מדד זה חושב באופן הבא: (א) חושב ממוצע לחמשת הפריטים שאמדו את הקשר הרגשי של המשתתפים לפורומים. (ב) לאחר מכן חושב ממוצע של מדד זה ושל הפריט שאמד את הזמן הממוצע ביום שהמשתתף/ת גולש/ת בפורומים לאחר תקנון של שניהם, $p < .01$, $r(101) = .52$. בנוסף, המדד האובייקטיבי לאינטנסיביות השימוש בפורומים חושב על ידי חלוקת מספר ההודעות שהמשתתף/ת דיווח/ה שפרסם מאז שנרשם/ה לפורומים בזמן (בימים) שעבר מאז שנרשם/ה לפורומים. משתנה זה מתאר את כמות השימוש בפורומים.

ב. איכות היחסים בין הנער להוריו והאקלים המשפחתי בבית

הסקר כלל שני מדדים שאמדו את היחסים שבין הנער ובין הוריו, כפי שנעשה בהם שימוש במחקרם של מש ותלמוד (Mesch & Talmud, 2006), שבו המהימנות הפנימית הייתה $\alpha = .88$. המדד הראשון, קרבה להורים, נאמד באמצעות שלושה פריטים שמודדים את הקרבה שחש הנער להוריו ואת האקלים המשפחתי בבית. בפריטים אלה המשתתפים השיבו על שאלות לגבי יחסיהם עם הוריהם והאקלים המשפחתי בביתם באמצעות סולם ליקרט בן ארבעה שלבים (מ-1 – במידה מעטה מאוד ועד 5 – במידה רבה מאוד). דוגמה לפריטים משאלון זה: "באיזה מידה ההורים מוכנים להקשיב לך?"; "באיזה מידה את/ה מרגישה/ה קרוב להורים שלך?". המדד השני, מידת הקונפליקט ביחסים שבין הנער לבין הוריו, נאמד באמצעות שלושה פריטים גם כן. המשתתפים התבקשו לדווח

עד כמה, בשנה האחרונה, הוריהם קיללו אותם, צעקו עליהם והכו אותם. המשתתפים השיבו על פריטים אלה באמצעות סולם ליקרט בן ארבעה שלבים, היתה לזה שהופיע במדד הראשון. $\alpha = .84$).

משתני בקרה

משתני הבקרה כללו שאלון הערכה עצמית ומספר מדדים סוציו-דמוגרפיים. הערכה עצמית נאמדה באמצעות שבעה פריטים מתוך סולם ההערכה העצמית של רוזנברג (Rosenberg, 1989). המהימנות הפנימית שדווחה במחקר קודם הייתה $\alpha = .88$ (Fleming & Courtney, 1984). המשתתפים דרגו את מידת הסכמתם עם הפריטים בשאלון על סולם ליקרט בן חמישה שלבים (מ-1 – מאוד לא מסכים ועד 5 – מאוד מסכים). דוגמה לפריטים משאלון זה: "אני מרגיש שיש לי מספר תכונות טובות"; "אני מסוגל לעשות דברים בצורה טובה כמו רוב האנשים האחרים"; "בסך הכול אני מרוצה מעצמי"; "יש לי גישה חיובית כלפי עצמי". $\alpha = .93$). לסיום, המשתתפים התבקשו לציין מין, גיל, מקום מגורים, נטייה מינית/זהות מגדרית, דת, רמת דתיות, ומוצא (ראה/י נספח מספר 1).

4.3 הליך

איסוף הנתונים התבצע באמצעות סקר אינטרנטי. קישור לסקר זה פורסם בפורום "חדשות ועדכונים" באתר של "איגי" ובשני פורומים החברתיים באתר "פרש" ("מה שבלב" ו"מה שבראש"). הסקר נפתח במכתב של צוות המחקר אל המשתתפים ובו הסבר על מטרת המחקר, על הסקר ונדרשה הסכמתם להשתתף בו על מנת לעבור לשאלוני הסקר. הסקר כלל שישה שאלונים לפי הסדר הבא: (א) מדידת ההון החברתי המגשר של המשתתפים; (ב) מדידת ההון החברתי המלכד של המשתתפים, (ג) מדידה של אינטנסיביות השימוש בפורומים החברתיים באינטרנט, (ד) מדידת איכות היחסים בין בן/ת הנוער להוריו, (ה) מדידה של הערכה העצמית, (ו) פרטים אישיים. בחלקו האחרון של הסקר ניתנה אפשרות למשתתפים להירשם להגרלת פרס סמלי עבור השתתפותם במחקר. למשתתפים הובטחו אנונימיות וסודיות מלאות וננקטו כל האמצעים הנדרשים על מנת לקיים הבטחה זו, כמו למשל העדר בקשה למסירת פרטים מזהים והפרדה מוחלטת בין השאלונים המלאים לפרטי הקשר של המשתתפים המעוניינים להשתתף בהגרלה. המחקר התבצע בתיאום מלא עם ארגון הנוער הגאה ובאישורו של ד"ר גיא שילה, רכז פורום המחקר של ארגון הנוער הגאה. בנוסף,

הסקר פורסם בפורומים באתר "פרש" רק לאחר קבלת אישור ממנהלי הפורומים ובשיתוף פעולה שלהם.

4.4 סוגיות אתיות הקשורות להליך המחקר

המחקר הנוכחי התמקד בבני נוער וצעירים להט"בים בגילאים 15-23. לאור ההתמקדות באוכלוסייה זו ושיטת המחקר (סקר) עולות מספר סוגיות ושאלות אתיות המחייבות התייחסות. ישנן שתי שאלות מרכזיות בהקשר של ביצוע מחקרים על בני נוער בכלל. הראשונה היא עד כמה משתתפים קטינים, שגילם נע בין 15 ל-18 שנים, יכולים לקבל החלטה מודעת ומושכלת על הסכמה להשתתפות במחקר. השאלה השנייה היא אם ראוי וחוקי לתת לקטינים להחליט על דעת עצמם להשתתף במחקר, ללא התייעצות עם הוריהם וקבלת רשות מפורשת מהם לכך.

מענה מסוים לסוגיות אתיות אלה ניתן למצוא במחקרים קודמים העוסקים ביכולתם של בני נוער להסכים מדעת להשתתף במחקר. לגבי הסוגיה הראשונה, נמצא במחקרים קודמים שהיכולות הקוגניטיביות של בני נוער מגיל 15 ומעלה, הבנת זכויותיהם, והיכולת להעריך סיכונים אל מול תועלת בהשתתפות במחקרים דומות לאלו של בגירים (Bruzzese & Fisher, 2003; Nightingale & Fischhoff, 2002). חוקרי אתיקה סבורים שבני נוער מגיל זה ומעלה מסוגלים לחתום על הסכמה מדעת להשתתפות במחקר אם המחקר עומד בשלושה תנאים. התנאי הראשון הוא מתן הסבר מפורש למשתתפים על מטרות המחקר. השני הינו חתימה בדעה צלולה על טופס הסכמה להשתתפות במחקר. האחרון הוא מתן אפשרות למשתתפים לקבל נתונים על המחקר בו השתתפו ותשובות לשאלות שלהם לגביו (Hester, 2004; Olds, 2003).

לגבי הסוגיה השנייה, רובין וקורן (2003) סוקרים מקרים בהם ניתן לעשות מחקר על קטינים ללא אישור הורים, בכפוף לכללי האתיקה המקובלים במוסדות מחקר. המקרה הראשון הינו של מחקרים המוגדרים כבעלי 'סיכון מינימאלי'. הכוונה למחקרים בהם המשתתפים נחשפים לנזקים עתידיים אפשריים שלא עולים על אלה להם המשתתפים נחשפים בחייהם הרגילים והיומיומיים (Hester, 2004; Olds, 2003). המקרה השני הוא כשהסכמת ההורים יכולה לגרום לפגיעה במשתתפים. שילה (2008) ציין במחקרו שבני נוער להט"בים רבים לא חושפים בפני הוריהם את נטייתם המינית בשל חשש שמא החשיפה תסכן את מצבם הנפשי והפיזי. לכן, חשיפת השתתפותם

במחקר מסוג זה יכולה לגרור תגובות קשות ומסוכנות מצד ההורים והסביבה הקרובה. מכאן נובע אחד העקרונות החשובים של מחקרים באוכלוסייה להט"בית, שהוא שמירת הסודיות והחשאיות. עקרון זה, שנכון לגבי מחקרים בכל אוכלוסייה שהיא, צריך להיות מיושם בצורה מחמירה אף יותר במקרה של מחקר באוכלוסייה הלהט"בית (Martin & Knox, 2000). המקרה השלישי בו אפשר לקיים מחקר על בני נוער ללא הסכמת ההורים שלהם הוא כאשר החוקים במדינה בנוגע לנושאי המחקר מאפשרים לקטינים להשתתף בו ללא הסכמתם וידיעתם של ההורים (Hester, 2004). למשל, ניתן לבצע מחקר שעוסק באיידס בקרב קטינים, כשבמדינה בה מבוצע המחקר ניתנת אפשרות חוקית לקטינים לעשות בדיקת איידס ללא ידיעת או אישור ההורים (שילה, 2008). מתוך סקירה של חוקי מדינת ישראל העוסקים בהתנהגות מינית בקרב בני נוער עולה שהמחוקק מעניק אוטונומיה לצעירים בגילאים 16 ומעלה בהחלטות לגבי תחום זה. בנוסף, מדברי המחוקק עולה שבכל הקשור להתנהגות מינית פרטיותם של צעירים בני 16 ומעלה עולה על זכות הוריהם לדעת. להלן שני חוקים המדגימים עניין זה: חוק זכויות החולה (תשנ"ו), המאפשר לקטינה להפסיק הריון ללא ידיעת הוריה; וחוק העונשין (תיקון משנת 2000), לפיו גיל ההסכמה לקיום יחסי מין בהסכמה בין שני בגירים, גם אם הם בני אותו המין, הוא 16. מקרה רביעי ואחרון בו אפשר לקיים מחקר בקרב בני נוער ללא הסכמת ההורים שלהם הוא כאשר הבקשה להסכמת ההורים תסכן את עצם קיומו של המחקר. לאור הנחיות אלה, ניתן לומר שבמחקר הנוכחי ישנה התאמה מלאה לדרישות לגבי ביצוע המחקר ללא קבלת אישור מההורים של בני הנוער.

בנוסף לסוגיות אלו, סביר היה להניח כי המדגם יכלול גם בני נוער הנמצאים במצוקות מסוגים שונים הקשורות לנטייתם המינית. למשל, המדגם עשוי לכלול בני נוער המתלבטים בנוגע לנטייתם המינית, כאלו שעדיין לא סיפרו להוריהם או אחרים הקרובים להם על נטייתם המינית, וכאלו שאין להם רשת תמיכה חברתית או משפחתית. על מנת לתת מענה לבני נוער החשים כי הם מעוניינים בסיוע ובעזרה בנושאים אלה, הצעתי לבני הנוער לפנות אל צוות המחקר על מנת לקבל סיוע והפנייה לגורמים המוסמכים הרלוונטיים.

5. ממצאים

מטרתו המרכזית של מחקר זה היא לבחון את הקשר בין אינטנסיביות השימוש של בני נוער וצעירים להט"בים בפורומים ייעודיים לאוכלוסייה זו, לבין רמת ההון חברתי שלהם. על מנת לבחון קשר זה, אציג בפרק זה את ניתוח הנתונים שהתקבלו בסקר אינטרנטי שפורסם בפורום "חדשות ועדכונים" באתר של "איגי" ובשני פורומים החברתיים באתר "פרש" ("מה שבלב" ו"מה שבראש"). ראשית אציג סטטיסטיקה תיאורית שתאפיין את הרמות של משתני המחקר בקרב משתתפים. לאחר מכן, אציג סטטיסטיקה היסקית – תוצאות של ניתוחים שבחנו את השערות המחקר.

5.1 סטטיסטיקה תיאורית

מתוך בחינה של הסטטיסטיקה התיאורית (ראה/י לוח מספר 2) עולה שציונם הממוצע של המשתתפים במדד ההון החברתי המגשר הינו 3.82 ($SD = .77$) ובמדד ההון החברתי המלכד הינו 3.11 ($SD = 1.02$), קרוב לנקודת האמצע). בנוסף, מבחינת המדד הסובייקטיבי לאינטנסיביות השימוש בפורומים ניתן לראות שהמשתתפים התאפיינו בקשר רגשי חזק לפורומים ($M = 4.09$, $SD = .95$), וכן שהערך החציוני בדיווחי המשתתפים על זמן הגלישה הממוצע ביום בפורומים היה 31-60 דקות ($Md = 3$). רמת פעילות זו הינה גבוהה כשלוקחים בחשבון שמדובר בפעילות ממוקדת יחסית מכלל הפעילויות האפשריות ברשת האינטרנט. מבחינת המדד האובייקטיבי לאינטנסיביות השימוש בפורומים, המשתתפים פרסמו 2.7 הודעות ביום בממוצע ($SD = 4.19$). כמו כן, המשתתפים בסקר דיווחו על יחסים טובים יחסית עם הוריהם ועל אקלים משפחתי חיובי ($M = 3.89$, $SD = .79$). לסיום, ניתן לראות שהמשתתפים בסקר התאפיינו בהערכה עצמית גבוהה ($M = 3.94$, $SD = .93$). כיוון שלא נמצאו קשרים מובהקים בין משתנה ההערכה העצמית לבין שאר משתני המחקר החלטתי שלא לעשות בו שימוש בניתוחים שבהמשך הפרק.

לוח מספר 2 – טבלת ממוצעים, סטיות תקן, מקדמי מהימנות (Cronbach's Alpha) של

משתני המחקר והמתאמים ביניהם

	.6	.5	.4	.3	.2	.1	M (SD)	
1. הון חברתי מגשר						.88)	3.82 (.77)	
2. הון חברתי מלכד					.91)	.53**	3.11 (1.02)	
3. מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים				2(-)	.30**	.54**	-0.01 (.88)	
4. מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים			(-)	.19	.32**	.08	2.70 (4.19)	
5. איכות היחסים בין הנער להוריו		.84)	-0.08	-0.11	-0.06	-0.19	3.89 (.79)	
6. הערכה עצמית	.93)	.38**	.01	.05	.11	-0.00	3.94 (.93)	

$p < .01$ **

2.2 סטטיסטיקה היסקית – בחינת השערות המחקר

השערה מספר 1: שיערתי שיימצא קשר חיובי בין אינטנסיביות השימוש של הנער בפורומים ייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המגשר שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מגשר. לצורך בחינת השערה זו חישבתי מתאמי פירסון בין שני מדדים לאינטנסיביות השימוש בפורומים – סובייקטיבי ואובייקטיבי (מדדי השימוש בפורומים), לבין הון חברתי מגשר (ראה/י לוח מספר 3). בנוסף לחישוב מתאמי פירסון, בצעתי שתי רגרסיות מרובות שבהן כללתי כמשתנים מנבאים את שני מדדי השימוש בפורומים, את משתנה הדמה מקור הנתונים ("איגי" או "פרש"), וכמשתנה מנובא את ההון החברתי המגשר. לניתוח זה מטרה מרכזית והיא לבדוק אם הקשרים שנמצאו בין שימוש באינטרנט להון

² לפירוט חישוב המדדים והמהימנויות הרלוונטיות ראה פרק שיטה סעיף 3.2.

חברתי מגשר הם מעבר להשפעת משתנה הרקע (איכות היחסים בין הנער להוריו), והוא בוצע רק כשנמצא מתאם פירסון מובהק.

תחילה אתייחס לממצאים הנוגעים למדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים. נמצא קשר חיובי ובינוני בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר, $p < .01$, $r(100) = .54$. מודל הרגרסיה המנבא את ההון החברתי המגשר על ידי שימוש סובייקטיבי בפורומים ומקור הנתונים, היה מובהק, $p < .01$, $R^2 = .31$, $F(2, 99) = 22.30$ (ראה/י לוח מספר 3). בדיקת מקדמי הרגרסיה העלתה, שגם כשמפקחים על מקור הנתונים, הקשר בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר נשאר מובהק, כך שכול שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המגשר גבוה יותר, $p < .01$, $t(99) = 6.02$, $b = .43$. בנוסף, בניתוח הרגרסיה לא נמצא קשר מובהק בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מגשר.

לעומת זאת, לא נמצא קשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש באינטרנט לבין הון חברתי מגשר, $r(86) = .08$, ns. יתכן שדפוסי הממצאים השונים בין השפעת המדד הסובייקטיבי לשימוש באינטרנט לבין זה האובייקטיבי נבעו מאופן האופרציונליזציה של שני המדדים ומבעיית מדידה.

לוח מספר 3 - מקדמים בלתי-מתוקננים ומתוקננים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי

המשתנים המסבירים.

משתנה	b	$SE\ b$	β
מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים	.43	.07	.52**
מקור הנתונים	-.21	.15	-.12**
R^2	.31		

$p < .01$ **

השערה מספר 2: שיערתי שיימצא קשר חיובי בין אינטנסיביות השימוש של הנער בפורומים ייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המלכד שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מלכד. לצורך בחינת השערה זו חישבתי מתאמי פירסון בין שני מדדים לשימוש בפורומים – סובייקטיבי ואובייקטיבי, לבין הון חברתי מלכד

(ראה/י לוח מספר 4). בנוסף לחישוב מתאמי פירסון, בצעתי שתי רגרסיות מרובות שבהן כללתי כמשתנים מנבאים את שני מדדי השימוש בפורומים, את משתנה הדמה מקור הנתונים ("איגי" או "פרש"), וכמשתנה מנבא את ההון החברתי המלכד.

תחילה אתייחס לממצאים הנוגעים למדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים. נמצא קשר חיובי, בינוני ומובהק בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד, $p < .30$, $t(101) = .01$. מודל הרגרסיה המנבא את ההון החברתי המלכד על ידי שימוש סובייקטיבי בפורומים ומקור הנתונים היה מובהק, $p < .01$, $F(2, 98) = 7.29$, $R^2 = .14$. בדיקת מקדמי הרגרסיה העלתה, שגם כשמפקחים על מקור הנתונים, הקשר בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד נשאר מובהק, כך שכול שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד גבוה יותר, $p < .05$, $t(98) = 2.53$, $b = .29$. בנייתו הרגרסיה נמצא קשר מובהק בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מלכד, כך שמשתתפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מלכד בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $t(98) = .55$, $b = -2.35$, $p < .05$.

כעת אתייחס לממצאים הנוגעים למדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים. נמצא קשר חיובי, בינוני ומובהק בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד, $p < .01$, $t(88) = .32$. מודל הרגרסיה המנבא את ההון החברתי המלכד על ידי שימוש אובייקטיבי בפורומים ומקור הנתונים היה מובהק, $p < .01$, $F(2, 85) = 9.17$, $R^2 = .18$. בדיקת מקדמי הרגרסיה העלתה, שגם כשמפקחים על מקור הנתונים, הקשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד נשאר מובהק, כך שכול שהציון במדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד גבוה יותר, $p < .01$, $t(85) = 3.33$, $b = .08$. גם במקרה זה ניתוח הרגרסיה העלה קשר מובהק בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מלכד, כך שמשתתפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מלכד בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $t(85) = .67$, $b = -2.77$, $p < .01$.

לוח מספר 4 - מקדמים בלתי-מתוקננים ומתוקננים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי

המשתנים המסבירים.

משתנה	<i>b</i>	<i>SE b</i>	β
מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים	.29	.12	.24*
מקור הנתונים	-.55	.23	-.23*
R^2		.136	
$p < .05$ *			
משתנה	<i>b</i>	<i>SE b</i>	β
מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים	.08	.02	.33**
מקור הנתונים	-.67	.24	-.27**
R^2		.177	
$p < .01$ **			

השערה מספר 3: שיערתי שחוזק הקשר בין אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודים

באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המגשר ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני נוער שיחסיהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסיהם עם הוריהם טובים. לצורך בחינת השערה זו בצעתי שני ניתוחי רגרסיה מרובה בשלבים, שבכל אחד מהם בדקתי את האינטראקציה בין אחד משני מדדי השימוש באינטרנט לבין איכות היחסים של הנער עם הוריו, בהשפעתם על הון חברתי מגשר. בכל אחד מהניתוחים, המשתנה מקור הנתונים הוכנס בשלב הראשון במטרה לפקח עליו בעת הבדיקה של השפעת המשתנים האחרים. בשלב השני הוכנסו המשתנים המנבאים מדד לשימוש בפורומים (סובייקטיבי/אובייקטיבי) ואיכות היחסים בין הנער להוריו. בשלב השלישי הוכנס משתנה האינטראקציה (מדד לשימוש בפורומים X איכות היחסים בין הנער להוריו). הציונים בכל אחד מהמשתנים המנבאים וכן במשתנים התלויים הומרו לציוני תקן לפני הכנסתם לניתוח הרגרסיה וכן לפני חישוב משתנה האינטראקציה (Frazier, Tix, & Barron 2004).

תחילה אתייחס לממצאים הנוגעים למדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים. בדומה לניתוחים קודמים, בשלב הראשון של הרגרסיה נמצא הבדל מובהק בין שני המדגמים (מקורות הנתונים) ברמת ההון חברתי המגשר, כך שמשותפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מגשר בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $b = -.25, t(90) = -2.59, p < .05$. משתנה מקור הנתונים הסביר 7% מהשונות בהון חברתי מגשר, $F(1, 90) = 6.69, p < .05$ (ראה/י לוח מספר 5). בשלב השני של הרגרסיה נמצא קשר מובהק בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר, כך שככל שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המגשר היה גבוה יותר $b = .47, t(88) = 5.56, p < .01$. בשלב הזה לא נמצא קשר מובהק בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מגשר, וכן בין איכות היחסים בין הנער להוריו לבין הון חברתי מגשר. שלב זה הוסיף 26% לשונות המוסברת על ידי המודל, $F_{change}(3, 88) = 17.20, p < .01$. בשלב השלישי של הרגרסיה לא נמצאה אינטראקציה מובהקת בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים ואיכות היחסים בין הנער להוריו בניבוי הון חברתי מגשר, $b = -.11, t(87) = -1.13, ns$. הקשרים בין מקור הנתונים ובין איכות היחסים עם ההורים להון חברתי מגשר נותרו לא מובהקים. שלב זה לא הוסיף נתח מובהק של שונות מוסברת למודל, $F_{change}(4, 87) = 1.28, \Delta R^2 = .01, ns$.

כעת אתייחס לממצאים הנוגעים למדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים. בדומה לניתוח הקודם, בשלב הראשון של הרגרסיה נמצא הבדל מובהק בין שני המדגמים (מקורות הנתונים) ברמת ההון החברתי המגשר, כך שמשותפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מגשר בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $b = -.27, t(82) = -2.84, p < .01$. משתנה מקור הנתונים הסביר 9% מהשונות בהון חברתי מגשר, $F(1, 82) = 8.06, p < .01$ (ראה/י לוח מספר 6). בשלב השני של הרגרסיה הקשר בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מגשר נותר מובהק ובאותו כיוון.

בשלב השני של ניתוח הרגרסיה לא נמצא קשר מובהק בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר, וכן לא נמצא קשר מובהק בין איכות היחסים בין הנער להוריו לבין הון חברתי מגשר. שלב זה לא הוסיף נתח מובהק של שונות מוסברת למודל, $F_{change}(3, 80) = 1.41, \Delta R^2 = .03, ns$. בשלב השלישי של הרגרסיה לא נמצאה אינטראקציה מובהקת בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין איכות היחסים בין הנער להוריו בניבוי הון חברתי מגשר, $b = .03, t(79) = .03, ns$.

.23, ns. בשלב זה של הרגרסיה הקשר בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מגשר נותר מובהק ובאותו כיוון, בעוד שהקשרים בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים ובין איכות היחסים עם ההורים להון חברתי מגשר נותרו לא מובהקים. גם שלב זה לא הוסיף נתח מובהק של שונות מוסברת למודל, $F_{change}(4, 79) = .05, \Delta R^2 = .00, ns.$

לוח מספר 5 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי המשתנים המסבירים

ΔR^2	R^2	t	SE b	b	שלב ומשתנה
					שלב 1
.07*	.07*	-2.59*	.01	-.25	מקור הנתונים
					שלב 2
		-1.33	.09	-.11	מקור הנתונים
		5.56**	.08	.48	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים
.26**	.33**	-1.39	.08	-.11	איכות היחסים בין הנער להוריו
					שלב 3
		-1.40	.08	-.12	מקור הנתונים
		5.69**	.08	.48	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים
		-0.89	.09	-.08	איכות היחסים בין הנער להוריו
.01	.34	-1.13	.10	-.11	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים X איכות היחסים בין הנער להוריו

$p < .01$ **, $p < .05$ *

לוח מספר 6 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מגשר על-ידי המשתנים המסבירים

ΔR^2	R^2	t	$SE\ b$	b	שלב ומשתנה
					שלב 1
.09**	.09**	-2.84**	.09	-.27	מקור הנתונים
					שלב 2
		-2.69**	.09	-.25	מקור הנתונים
		.65	.09	.06	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים
.03	.12	-1.84	.09	-.13	איכות היחסים בין הנער להוריו
					שלב 3
		-2.69**	.09	-.25	מקור הנתונים
		.68	.09	.06	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים
		-1.48	.09	-.13	איכות היחסים בין הנער להוריו
.00	.12	.23	.14	.03	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים X איכות היחסים בין הנער להוריו

$p < .01$ **, $p < .05$ *

השערה מספר 4: שיערתי שחוזק הקשר בין אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודים

באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המלכד ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני נוער שיחסיהם עם הוריהם מתוחים (לעומת בני נוער שיחסיהם עם הוריהם טובים). לצורך בחינת השערה זו, בצעתי שני ניתוחי רגרסיה מרובה בשלבים, בדומה למתואר בהשערה מספר 3.

תחילה אתייחס לממצאים הנוגעים למדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים. בדומה לניתוחים קודמים, בשלב הראשון של הרגרסיה נמצא הבדל מובהק בין שני המדגמים (מקורות הנתונים) ברמת ההון החברתי המלכד, כך שמשותפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מלכד

בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $t(90) = -2.50, p < .05, b = -.26$. משתנה מקור הנתונים הסביר 6% מהשונות בהון החברתי המלכד, $F(1, 90) = 2.64, p < .05$ (ראה/י לוח מספר 7). בשלב השני של הרגרסיה נמצא קשר מובהק בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד, כך שככל שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד גבוה יותר, $t(88) = 2.41, p < .05, b = .25$. בנוסף, נמצא קשר מובהק גבולית בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מלכד, כך שמשתתפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מלכד בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $t(88) = -1.83, p < .10, b = -.19$. בשלב זה של ניתוח הרגרסיה לא נמצא קשר מובהק בין איכות היחסים בין הנער להוריו לבין הון חברתי מלכד. השלב השני הוסיף נתח מובהק גבולית של 6% לשונות המוסברת על ידי המודל, $F_{change}(3, 88) = 2.96, p < .10$. בשלב השלישי של הרגרסיה לא נמצאה אינטראקציה מובהקת בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין איכות היחסים בין הנער להוריו בניבוי הון חברתי מלכד. בשלב זה של הרגרסיה הקשרים בין מקור הנתונים ובין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד נותרו מובהקים ובאותו כיוון. בנוסף, הקשר בין איכות היחסים עם ההורים להון חברתי מלכד נותרו לא מובהק. שלב זה לא הוסיף נתח מובהק של שונות מוסברת למודל, $F_{change}(4, 87) = .11, \Delta R^2 = .00, ns$.

כעת אתייחס לממצאים הנוגעים למדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים. בדומה לניתוחים קודמים, בשלב הראשון של הרגרסיה נמצא הבדל מובהק בין שני המדגמים (מקורות הנתונים) ברמת ההון החברתי המלכד, כך שמשתתפים בפורומים של "פרש" דיווחו על פחות הון חברתי מלכד בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי", $t(82) = -2.38, p < .05, b = -.26$. משתנה מקור הנתונים הסביר 6% מהשונות בהון החברתי המלכד, $F(1, 82) = 5.66, p < .05$ (ראה/י לוח מספר 8).

לוח מספר 7 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי המשתנים המסבירים

ΔR^2	R^2	t	$SE\ b$	b	שלב ומשתנה
					שלב 1
.06*	.06*	-2.50*	.10	-.26	מקור הנתונים
					שלב 2
		-1.83 [†]	.10	-.19	מקור הנתונים
		5.56**	.08	.48	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים
.06 [†]	.12 [†]	-0.12	.10	-.01	איכות היחסים בין הנער להוריו
					שלב 3
		-1.83 [†]	.10	-.19	מקור הנתונים
		2.42*	.10	.25	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים
		-0.01	.11	.00	איכות היחסים בין הנער להוריו
.00	.12	-.33	.18	.04	מדד סובייקטיבי לשימוש בפורומים X איכות היחסים בין הנער להוריו

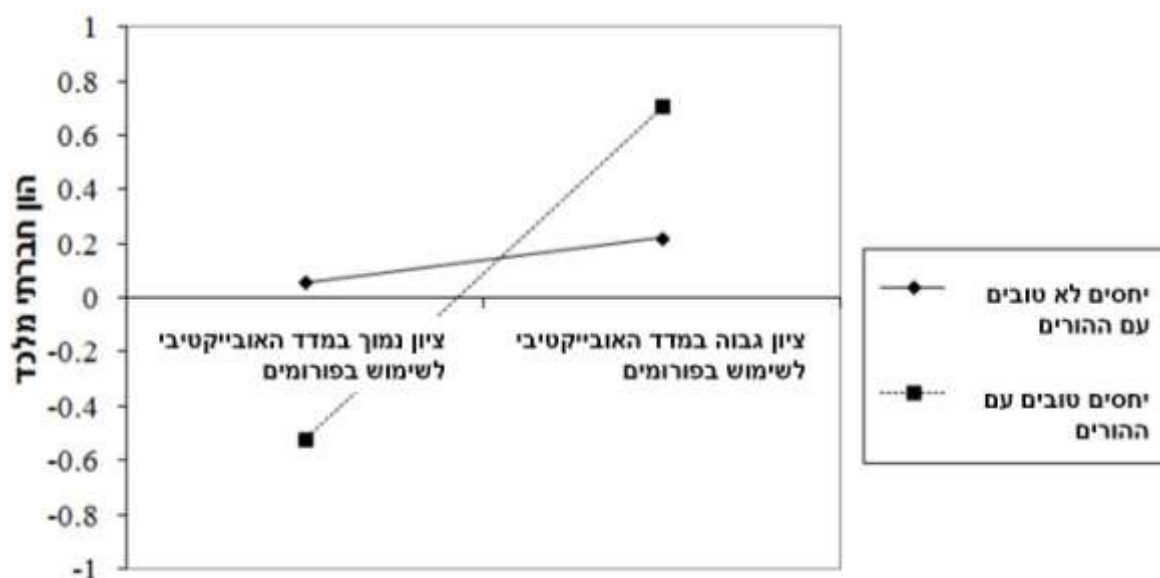
$p < .01$ **, $p < .05$ *, $p < .10$ †

בשלב השני של הרגרסיה נמצא קשר מובהק בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מלכד, כך שכול שהציון במדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד גבוה יותר, $t(80) = 3.25$, $p < .05$, $b = .32$. בנוסף, בשלב זה של הרגרסיה הקשר בין מקור הנתונים לבין הון חברתי מלכד נותר מובהק באותו כיוון. בשלב השני של ניתוח הרגרסיה לא נמצא קשר מובהק בין איכות היחסים בין הנער להוריו לבין הון חברתי מלכד. שלב זה הוסיף 11% לשונות המוסברת על ידי המודל, $F_{change}(2, 80) = 5.30$, $p < .01$. בשלב השלישי של הרגרסיה, הקשרים בין מקור הנתונים ובין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד נותרו מובהקים ובאותו כיוון. בנוסף, לא נמצא קשר מובהק בין איכות היחסים של הנער עם הוריו לבין הון חברתי מלכד. במקרה הזה, נמצאה אינטראקציה מובהקת גבולית בין המדד האובייקטיבי לשימוש

בפורומים ויחסים עם ההורים בניבוי הון חברתי מלכד, אלא שכיוון האינטראקציה הפוך לכיוון ההשערה, כך שהקשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד חיובי וחזק יותר דווקא אצל משתתפים שיש להם יחסים טובים יותר עם הוריהם וחלש יותר אצל משתתפים שיחסיהם עם הוריהם פחות טובים $b = .29, t(79) = 1.95, p < .10$. שלב זה הוסיף נתח מובהק גבולית של 4% לשונות המוסברת על ידי המודל, $F_{change}(4, 79) = 3.84, p < .10$.

תרשים מספר 2 – הון חברתי מלכד כפונקציה של המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים

ואיכות היחסים בין הנער להוריו בפיקוח על מקור הנתונים

הערה לתרשים: בהסתמך על אייקן ו-ווסט (Aiken and West, 1991), אני מציג את הערכים המנובאים על ידי מודל הרגרסיה

עבור שילובים של ± 1 סטיות תקן מהמוצע בין שני המנבאים העיקריים.

לוח מספר 8 - מקדמים לניבוי רמת הון חברתי מלכד על-ידי המשתנים המסבירים

ΔR^2	R^2	t	$SE\ b$	b	שלב ומשתנה
					שלב 1
.06*	.06*	-2.38*	.11	-.26	מקור הנתונים
					שלב 2
		-2.58*	.10	-.27	מקור הנתונים
		3.25**	.10	.32	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים
.11**	.17**	.08	.10	.00	איכות היחסים בין הנער להוריו
					שלב 3
		-2.47*	.10	-.28	מקור הנתונים
		3.63**	.10	.36	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים
		.06	.10	.01	איכות היחסים בין הנער להוריו
.04 [†]	.21 [†]	1.95 [†]	.15	.29	מדד אובייקטיבי לשימוש בפורומים X איכות היחסים בין הנער להוריו

$p < .01$ **, $p < .05$ *, $p < .10$ †

6. דיון ומסקנות

6.1 דיון בתוצאות המחקר

המטרה של מחקר זה הייתה לבחון את הקשר בין אינטנסיביות השימוש של בני נוער וצעירים להט"בים בפורומים ייעודיים לאוכלוסייה זו לבין רמת ההון חברתי שלהם. האינטרנט מעניק אפשרות חלופית להתקשרות בין פרטים שחולקים תחומי עניין דומים ויש להם מטרות משותפות (Ellison, Heino, & Gibbs, 2006). מחקרים קודמים מצאו שמשתמשים מקוונים נוטים לדווח על רשתות גדולות יותר של קשרים חזקים וקרובים בהשוואה לאנשים שלא עשו שימוש באינטרנט. בנוסף, נמצא שמשתמשים באינטרנט נוטים לקבל יותר עזרה משחקנים מרכזיים ברשת החברתית שלהם, וזאת בהשוואה לאנשים שלא משתמשים באינטרנט (Boase, Horrigan, Wellman, & Rainie, 2006). ממצאים אלה יכולים להעיד שהשימוש באינטרנט מגדיל את ההון החברתי המלכד של המשתמשים. ממצאים אחרים עולה שהשימוש באינטרנט מאפשר למשתמשים ליצור ולתחזק רשתות חברתיות גדולות ומבודלות, שמהן הם יכולים להוציא משאבים הנחוצים להם, כגון נגישות למידע מהימן ומקיף (Wellman, 2001). ממצאים אלה יכולים להעיד שהשימוש באינטרנט מגדיל את ההון החברתי המגשר של המשתמשים. מחקרים קודמים אלה הובילו אותי להניח שפועל יוצא של השימוש באינטרנט בקרב בני נוער וצעירים להט"בים הוא הגדלת הונום החברתי, הן המגשר והן המלכד. תוצאות המחקר, שמתבססות על מדגם שמורכב ברובו מבני נוער וצעירים להט"בים, תומכות באופן כללי בהשערות המחקר המרכזיות. מצאתי תמיכה חלקית להשערת הראשונה, שבני נוער וצעירים להט"בים משתמשים בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מגשר. כלומר, ככול שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים היה גבוה יותר כך ההון החברתי המגשר היה גבוה יותר, אך לא מצאתי קשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר.

לעומת זאת, תוצאות המחקר תומכות תמיכה מלאה בהשערת השנייה לפיה בני נוער משתמשים בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי מלכד. מצאתי שכול שהציון במדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים היה גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד

היה גבוה יותר. בנוסף לכך, מצאתי גם שכולל שהציון במדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים היה גבוה יותר כך ההון החברתי המלכד היה גבוה יותר.

תוצאות המחקר לא תומכות בהשערת השלישית, לפיה חוזק הקשר בין אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המגשר ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני נוער שיחסייהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסייהם עם הוריהם טובים. לא מצאתי אינטראקציה בין המדד הסובייקטיבי או האובייקטיבי לשימוש בפורומים ואיכות היחסים בין הנער להוריו בניבוי הון חברתי מגשר. מעבר לכך, תוצאות המחקר סותרות חלקית את השערת הרביעית, שחוזק הקשר בין אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי המלכד ישתנה בהתאם לאיכות היחסים בין הנער להוריו, כך שקשר זה יהיה חזק יותר בקרב בני נוער שיחסייהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסייהם עם הוריהם טובים. אמנם, מצאתי אינטראקציה בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים ויחסים עם ההורים בניבוי הון חברתי מלכד. עם זאת, כיוון האינטראקציה היה הפוך לכיוון השערה, כך שהקשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד היה חיובי וחזק יותר דווקא אצל משתתפים שהיו להם יחסים טובים יותר עם הוריהם וחלש יותר אצל משתתפים שיחסייהם עם הוריהם היו פחות טובים. בנוסף, לא מצאתי אינטראקציה בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין איכות היחסים בין הנער להוריו בניבוי הון חברתי מלכד.

יש לציין, שמצאתי שהמשתתפים מהפורומים של "פרש" התאפיינו בפחות הון חברתי מלכד

בהשוואה למשתתפים בפורומים של "איגי" הן במדד השימוש הסובייקטיבי והן במדד השימוש האובייקטיבי. בכוחן של תוצאות אלה לחדד את החשיבות היחסית של השימוש בפורומים באינטרנט עבור בני נוער וצעירים להט"בים, וזאת בהשוואה לבני נוער וצעירים סטרייטים. מלבד לגבי מקור הנתונים, לא מצאתי במחקרי קשר בין משתני רקע נוספים שנמדדו (למשל הערכה עצמית, מקום מגורים וכו') לבין משתני המחקר, מה שמצביע על כך שהקשרים שנמצאו בין אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי (השערות מספר 1 ומספר 2) אינם נובעים מהשפעתם ו/או התערבותם של משתנים אלה.

ניתן להציע מספר הסברים לתוצאות המחקר הנוכחי לגבי ההשפעה של אינטנסיביות השימוש בפורומים הייעודיים באינטרנט על ההון חברתי של בני נוער וצעירים להט"בים. כאמור, התוצאות תמכו חלקית בהשערותיי לגבי הקשר בין שימוש בפורומים להון חברתי מגשר, אך תמכו באופן מלא בהשערותיי לגבי הקשר בין שימוש בפורומים להון חברתי מלכד. אחד ההסברים האפשריים לכך שנמצא קשר בין המדד הסובייקטיבי לשימוש בפורומים לבין הון חברתי מגשר, אך לא נמצא קשר בין המדד האובייקטיבי לבין הון זה, טמון בנגישות הגוברת של בני נוער וצעירים להט"בים למקורות מידע מהימנים ומגוונים שעוסקים בקהילה הלהט"בית בארץ. הסבר זה מסתמך על מחקריו של קמה (2002, 2003) בהם טען שבשנות ה-90 של המאה ה-20 החלה תקופת הנראות והנוכחות של הקהילה הלהט"בית במרחב הציבורי הישראלי. תקופה זו התאפיינה בהתפתחות נרחבת בנושא החקיקה, הקהילה והתרבות הלהט"בית בישראל. כחלק מהתפתחות זו הקהילה ייסדה והפעילה שורה ארוכה של ארגונים, עמותות, שירותים ומפעלים תרבותיים וחברתיים. בנוסף, אירועים הקשורים לקהילה הלהט"בית החלו להיות מסוקרים בתקשורת, אמנים ואנשי תרבות ותקשורת מרכזיים יצאו מהארון וחשפו את סיפורם האישי. מרבית הסיקורים התקשורתיים בתקופה זו התאפיינו בציון שמות של להט"בים, וחשיפת הפנים והזהות שלהם. שינויים חברתיים ותרבותיים אלה, אשר רלוונטיים גם היום, יכולים להקטין את הצורך של בני הנוער הלהט"בים בפורומים הייעודיים לצורך הגדלת הונום החברתי המגשר וזאת משום שיש להם מענים נגשים רבים אחרים (מנועי חיפוש מידע דיגיטאליים, עיתונות מודפסת ודיגיטאלית, טלוויזיה, קולנוע, תיאטרון, ספרות, וכו'). הסבר זה תואם את ממצאי המחקר לפיהם המשתתפים דיווחו על רמה גבוהה של הון חברתי מגשר באופן כללי, אך לא נמצא תמיכה מלאה לקשר שבין השימוש בפורומים הייעודיים לבין הון זה. השינויים החברתיים והתרבותיים שזה עתה תיארתי יכולים להתקשר גם למודל האקולוגי לגיבוש נטייה מינית כפי שהצגתי בסקירת הספרות. לפי המודל, העברת מסר חברתי הרואה בנטייה מינית הומו-לסבית שווה לזו ההטרוסקסואלית מקלה על התפתחות וגיבוש הנטייה המינית ומשפיע לטובה על הרווחה האישית של בני הנוער והצעירים הלהט"בים. יתכן שמסר חברתי חיובי זה גם תרם לדימוי העצמי הגבוה של המשתתפים במחקר (כמעט 4 על סולם של 1 עד 5, כשלא נמצא הבדל מובהק בין המשתתפים מהפורומים של "איגי" והפורומים של "פרש").

הסבר אפשרי נוסף לתוצאות בנוגע להון חברתי מגשר במחקר טמון בשלב שבו המשתתפים נמצאים בתהליך גיבוש זהותם המינית. גילם הממוצע של המשתתפים מפורום "איגי" היה 17.5. יתכן שבני נוער וצעירים להט"בים בגילאים אלה נמצאים בשלב של גיבוש זהותם המינית שבו הם מנצלים יותר את הפורומים הייעודיים לצורך הגדלת הונם החברתי המלכד בהשוואה להונם החברתי המגשר. בהסתמך על המודל של קאס לגיבוש זהות מינית (Cass, 1979), ניתן להניח שבני הנוער והצעירים שהשתתפו במחקר כבר השלימו את השלבים הראשונים (למשל שלב "בלבול זהות" ושלב "השוואת זהות") שמאופיינים בחיפוש אחר מקורות מידע מגוונים ומהימנים, ובמונחים של המחקר הנוכחי, במקורות להון חברתי מגשר. חיזוק להנחה שהמשתתפים במחקר עברו שלבים אלה ניתן למצוא במחקרו של שילה (2007) לפיו בנים ובנות הומואים ולסביות מרגישים לרוב את השונות בזהותם המינית בין הגילאים 10-13. תחושת שונות זו יכולה לסמן את תחילתו של התהליך לגיבוש זהותם המינית. בנוסף נמצא שהגיל הממוצע שבו בני נוער וצעירים להט"בים יוצאים מהארון הוא 16.5 (שילה, 2007; Savin-Williams & Diamond, 2000), צעד אותו קאס כללה בשלב "קבלת הזהות". לאור גילם הממוצע של המשתתפים במחקר סביר להניח שהם נמצאים בשלבים מתקדמים יותר בתהליך גיבוש נטייתם המינית (למשל שלב "סובלנות לזהות", שלב "קבלת זהות"), שמאופיינים בחיפוש קשרים עם פרטים שדומים להם, במציאת מסגרות חברתיות חדשות ובקבלת תמיכה חברתית.

בעוד שיתכן שדעך קרנם של הפורומים הייעודיים כמקור בלעדי או מרכזי להגדלת ההון החברתי המגשר של בני הנוער והצעירים הלהט"בים, ניתן לראות מתוצאות המחקר שהמשתמשים באינטנסיביות רבה יותר דיווחו על רמת הון חברתי מלכד גבוהה יותר. אני סבור שהדבר נובע מהצורך של בני הנוער הלהט"בים למצוא צעירים נוספים שדומים להם וליצור איתם קשרים חברתיים. הסבר זה עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים על היווצרות, התפתחות, תחזוקתן והתפרקותן של מערכות יחסים, בהם הודגשה חשיבותן של ההומופיליה ושל הזהות המשותפת הלהט"בית (מרציאנו, 2009; Mesch & Talmud, 2006). הסבר אפשרי נוסף לדפוס התוצאות שמצאתי בנוגע להון החברתי המלכד, טמון בהבחנה שעשיתי במחקרי בין מדד אינטנסיביות השימוש הסובייקטיבי לבין זה האובייקטיבי. המדד האובייקטיבי מאפיין שימוש פעיל יותר בפורומים כיוון שהוא מתבסס על מספר ההודעות שהמשתתפים פרסמו מאז שנרשמו לפורומים, כלומר הם יצרו

תכנים ו/או הגיבו על תכנים של אחרים. להבנתי, תוצאות המחקר שתמכו בהשערותיי שנוגעות להון חברתי מלכד, מחדדות את הקשר בין דפוס שימוש פעיל יותר בפורומים לבין הגדלת ההון החברתי המלכד. טענה זו מתבססת על ההמשגה של הון חברתי מלכד כתוצר של אמון הדדי ושיתוף בין החברים ברשת, המחזק על ידי ההיסטוריה והניסיון המוקדם של החברים והתנהגותם ברשת לאורך זמן. כלומר, לשם הגדלת ההון החברתי המלכד ותחזוקו נדרש בעיקר דפוס שימוש פעיל בפורומים, כזה שמבוסס על הדדיות, שיתוף ותגובתיות (Mesch, & Talmud, 2006).

ממצאי מחקרים קודמים, שעוסקים באיכות היחסים שבין בני נוער וצעירים להט"בים לבין הוריהם, עולה תמונה שונה מזו העולה מתוצאות המחקר הנוכחי. חוקרים מצאו שסוגיות המיניות והמגדר יוצרות יחסים מתוחים, מורכבים וטעונים רגשית בתוך המשפחה (Boxer, Cook, and Herdt, 1991). יחסים אלה מחריפים בפרק הזמן שסמוך ליציאתם מהארון של בנים ובנות הומואים ולסביות. שילה (2007) מציין שבין 19%-43% מבני הנוער שסיפרו להוריהם על נטייתם המינית היו חשופים להתעללות מילולית ופיזית מקרב בני משפחתם. דפוס יחסים זה בתוך המשפחה עולה בקנה אחד עם התיאוריה לפיצוי חברתי כהסבר לשימוש באינטרנט בקרב בני נוער וצעירים. תיאוריה זו עמדה בבסיס השערותיי לפיה ימצא קשר חזק יותר בין אינטנסיביות השימוש בפורומים והון חברתי בקרב בני נוער שיחסייהם עם הוריהם מתוחים לעומת בני נוער שיחסייהם עם הוריהם טובים. בניגוד למחקרים קודמים ולהשערותיי, המשתתפים במחקר זה דיווחו באופן כללי על יחסים טובים עם ההורים, ומצאתי שהקשר בין המדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים להון חברתי מלכד היה חיובי וחזק יותר דווקא אצל משתתפים שהיו להם יחסים טובים יותר עם הוריהם וחלש יותר אצל משתתפים שיחסייהם עם הוריהם היו פחות טובים. אחד ההסברים האפשריים לתוצאות אלה הוא היותה של החברה הישראלית חברה "מוכוונת ילדים" וזאת בהשוואה לשאר המדינות המפותחות בעולם (Lavee, & Katz, 2003). החברה בארץ בכלל ומוסד המשפחה בפרט מייחסים ערך רב לילדים ושמים את סיפוק צרכיהם בראש סדר העדיפויות כשרוחתו האישית של הילד נחשבת לאחריות הכלל. גישה חברתית מעין זו יתכן שמשפיעה לטובה גם על היחסים בין בני הנוער והצעירים להט"בים לבין הוריהם. בנוסף, תמיכת ההורים יכולה לבוא לידי ביטוי גם בהדרכה ובהכוונה של ילדיהם לשימוש נכון ובטוח יותר באינטרנט (ראה/י למשל Aften, 1999). יתכן שכלים מעשיים אלה מאפשרים לבני הנוער ולצעירים להט"בים לעשות שימוש מושכל יותר באינטרנט

ובפורומים הייעודיים תוך צבירת הון חברתי גדול יותר ומזעור הנזקים האפשריים שבגלישה באינטרנט (למשל בריונות, ניצול מיני וכו'). בהקשר זה, מעניין לראות שהתוצאות נוגעות רק למדד האובייקטיבי לשימוש בפורומים ולהון חברתי מלכד אך לא למדד הסובייקטיבי. יתכן שהיחסים הטובים עם ההורים מסייעים גם בפיתוח דפוסי התקשרות אינטימיים ובטוחים יותר בקרב בני הנוער והצעירים (ראה/י למשל Person, Cooper, & Gabbard, 2005), אותם הם משחזרים בהתקשרויות שלהם בפורומים, מה שמאפשר להם לרכוש הון חברתי מלכד רב יותר.

6.2 מגבלות המחקר והצעות למחקר המשך

המחקר כלל מדגם יחסית קטן, דבר שנבע מהמאפיינים הייחודיים של המשתתפים אך סביר שפגע בעוצמה הסטטיסטית. בנוסף, הדגימה התבצעה בקרב גולשים בפורומים מאוד ספציפיים. פורומים אלה אומנם התאימו לבדיקת ראשונית של שאלות המחקר אך יכולת ההכללה על קבוצות אחרות הינה מוגבלת. מומלץ שמחקרי המשך יבדקו את שאלות המחקר על מדגמים גדולים יותר וכן בקרב קבוצות נוספות כמו המשתמשים באתרי רשתות חברתיות וגולשים באתרי היכרויות. סוגיה נוספת הנוגעת למאפייני המדגם היא שממצאי המחקר הנוכחי מתייחסים בעיקר לאותם משתמשים שפעילים יחסית בפורומים, משום שרוב הסיכויים שהם אלה שנטלו חלק במילוי הסקר. יש לזכור שבפורומים מסוג יש גם משתמשים פחות פעילים שבעיקר קוראים הודעות, כלומר צופים בתכנים קיימים ופחות יוצרים תכנים חדשים. מחקרים קודמים הראו שגם המשתמשים שפעילים פחות בפורומים נהנים מרכישת הון חברתי בעקבות פעילותם (Mesch, & Talmud, 2010). בנוסף, יש לתת את הדעת על דפוסי הממצאים השונים בין השפעת המדד הסובייקטיבי לשימוש באינטרנט לבין זה האובייקטיבי. יתכן שהבדלים אלה נבעו מאופן האופרציונליזציה של שני המדדים שהובילה בתורה לבעיית מדידה.

כיום מתבצעים הרבה מאוד מחקרים על אוכלוסיית הצעירים הלהט"בים אך רק מעטים בנויים בצורה שמאפשרת השתתפות של בני נוער שעדיין "בארון". המחקר הנוכחי אפשר זאת משום השימוש בסקר האנונימי באינטרנט. התגובות החיוביות שזה עורר בפורומים בהם פורסם הסקר מעידות על כך שאוכלוסייה זו אינה מקבלת ייצוג הולם במחקרים. יחד עם זאת, שיטת מחקר זו לא אפשרה לי לאמוד את איכות הקשרים החברתיים בין המשתמשים בפורומים, את חוזקם ואת

חוויותיהם האישיות. נתונים אלה היו יכולים להבהיר עוד את התמונה לגבי השפעת השימוש באינטרנט על ההון החברתי המלכד והמגשר ולגבי חשיבותם של שני סוגי הון אלה בחיי בני הנוער והצעירים הלהט"בים. במחקרי המשך יש מקום לשקול לבצע מחקר איכותני שיכלול תצפיות על הפורומים הייעודיים ועל התכנים שהמשתמשים מפרסמים בהם. מחקר איכותני מעין זה יוכל גם לתרום רבות להבנת תפקידיהם הנוספים של הפורומים הייעודיים, למשל כמסגרות לסוציאליזציה לתת-תרבות הלהט"בית. כלומר, סביר להניח שלפורומים אלה, בנוסף לשימוש בהם לרכישת תמיכה חברתית והון חברתי, יש תפקיד מרכזי בתהליך הייחודי של רכישת התרבות הלהט"בית שמתאפיין במעט עזרה יחסית ממקורות הסיוע והתמיכה המקובלים.

6.3 תרומת המחקר

מחקר זה תורם לספרות אודות הקשר בין שימוש בפורומים באינטרנט בדגש על אינטנסיביות השימוש לבין רכישת סוגים שונים של הון חברתי, בכך שהוא מרחיב את הממצאים הקודמים גם לאוכלוסייה של בני נוער וצעירים הלהט"בים. נראה שמאפייני האוכלוסייה הזו והשלב בו הם נמצאים בחייהם גורמים לכך שהאינטרנט מהווה עבורם מקור חשוב לרכישה ואחזקה של הון חברתי מגשר (למשל נגישות למידע מהימן ומקיף) ומלכד (למשל תמיכה רגשית וחברתית, ותחושת שייכות), מה שהופך אותה לכר פורה למחקרים בנושאים אלה. באופן כללי יותר, המחקר מאיר את חשיבות הנגישות לאינטרנט עבור קבוצות חלשות באוכלוסייה. כלומר, הממצאים מעלים את האפשרות שהשימוש בפורומים באינטרנט יכול להגביר את ההון החברתי של קבוצות נוספות בחברה הישראלית, כגון נשים, ערבים וחרדים. הון החברתי הינו נחלת הכלל וכולם יכולים לצבור אותו, אך הוא טומן בחובו מרכיב ממדר. כלומר, שחקנים יכולים להיות מודרים מרשתות חברתיות מסוימות, דבר שיפגע בהונם החברתי (Coleman, 1988). לכן, סביר להניח ששימוש באינטרנט ובמגוון הכלים המקוונים שהוא מציע יכול לסייע בצמצום הפערים החברתיים כיוון שהוא מאפשר עקיפה של חסמים חברתיים מבניים. בנוסף, יתכן שגם ניצול המרחב הווירטואלי להקמת רשתות חברתיות מקוונות אלטרנטיביות יעזרו לפצות על הנזק שבהדרתן של אותן קבוצות חלשות.

למחקר זה יש גם השלכות יישומיות לגבי אופן הפעולה של ארגונים שנותנים שירותים לקהילה

הלהט"בית מבחינת סוגי השירותים שהם מציעים לבני נוער וצעירים, והאפשרות לתת מענה

לצרכיהם החברתיים והרגשיים, בדגש על השימוש בפורומים ייעודיים. כלומר, שיש מקום לשקול השקעת משאבים בפיתוח שירותים מקוונים רבים יותר כיוון שבכוחם לתת מענה אפקטיביות ויעיל לצרכיה של קבוצה זו. השלכה יישומית נוספת היא בהדגשת תפקידה של התמיכה ההורית בתהליך גיבוש הזהות/נטייה המינית בהקשר של הגלישה באינטרנט. נראה שהורים ששומרים על יחסים תומכים עם צעירים ובני נוער להט"בים לא רק מקטינים את הסיכוי לפגיעה בשל השימוש באינטרנט אלא בכוחם להגדיל את הרווח שבצידו – רכישת הון חברתי רב יותר.

בתחילת המחקר הצגתי את סוגיית הקשיים והמצוקות שבני נוער וצעירים להט"בים חווים בתקופה ההתבגרות ובניסיונותיהם להשתלב מבחינה חברתית בקבוצת השווים שלהם. על סמך הספרות הקיימת הנחתי שהון חברתי הינו משאב שיכול לסייע לקבוצה זו להתמודד עם הקשיים והאתגרים שניצבים בפניהם, ושהשימוש בפורומים באינטרנט יכול להיות מקור מרכזי למשאב זה. תוצאות המחקר תמכו בהשערת המרכזית, לפיה ימצא קשר חיובי בין מידת השימוש של הנער בפורומים ייעודיים באינטרנט לבין רמת ההון החברתי שלו, כך שבני נוער שישתמשו בפורומים באופן אינטנסיבי יותר יתאפיינו ברמות גבוהות יותר של הון חברתי. המחקר הנוכחי מצביע על כך שבכוחם של פורומים ייעודיים לאוכלוסייה זו לסייע להם בהתמודדות עם קשיים אלה, ובכך להפחית תופעות כמו דיכאון ואובדנות, ולאפשר להם לעבור תקופה זו ברווחה יחסית ולהמשיך לחייהם הבוגרים מנקודת מוצא טובה יותר.

ביבליוגרפיה

בחור-נור, ד' (2010). "הילדים של צוקרברג". הארץ, 23.12.2010, כלכליסט.

בילינג, מ' (2006). ההון החברתי ותרומתו להתמודדות עם מצבי משבר ביישובי חבל עזה. ירושלים:

מכון פלורסהיימר למחקר מדיניות בע"מ.

מרציאנו, א' (2009). "תפקיד הפורמים הווירטואליים בהתמודדות של נערים הומואים עם תהליך

היציאה מהארון", מסגרות מדיה: כתב עת ישראלי לתקשורת, (4).

קידר, י', זיו, ע' וקנר, א' (2003). מעבר למיניות – מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריות

קוויריות. הוצאת הקיבוץ המאוחד.

קמה, ע' (2002). "אם שמים אותי על המסך, משמע אני קיים: דרכי התמודדות של הומואים עם

הכחדתם הסמלית הנתפסת", סוציולוגיה ישראלית ד' (1). הוצאת רמות – אוניברסיטת ת"א.

קמה, ע' (2003). העיתון והארון, דפוס תקשורת של הומואים. הוצאת הקיבוץ המאוחד.

רובין, ש' וקורן, ד' (2003). "אתיקה מחקרית: רקע בסיסי והצעות מעשיות", בתוך: ג. שפיר, י.

גאכמון, וג. וייל (עורכים), סוגיות אתיות במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי. עמ' 619-603.

י.ל. מאגנס, האוניברסיטה העברית: ירושלים.

שילה, ג' (2007). החיים בורוד: בני נוער וצעירים הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים. תל

אביב: רסלינג.

שילה, ג' (2008). גיבוש נטייה מינית – השפעת מימדים סביבתיים על גיבוש נטייה מינית

ובריאות נפשית של נוער הומו-לסבי. עבודה לשם קבלת תואר דוקטור, אוניברסיטת תל

אביב.

תלמוד, א' ובראט, ו' (2003). "הון חברתי: סקירה ביקורתית ומבט מהסוציולוגיה של הרנטה",

סוציולוגיה ישראלית, (2), 435-452.

Aften, P. 1999. *The Parent's Guide to Protecting Your Children in Cyberspace*,

McGraw-Hill Professional.

- Alderson, K. G. 2003. "The Ecological Model of Gay Male Identity", *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 12(6), 75-86.
- Amichai-Hamburger, Y., & Ben Artzi, E. 2003. "Loneliness and Internet Use", *Computers and Human Behavior*, 19, 71-80.
- Armstrong, L., Phillips J. G., & Salin, L. 2000. "Potential Determinants of Heavier Internet Usage", *International Journal of Human-Computer Studies*, 53, 537-550.
- Baym, N. K. 1997. "Interpreting Soap Operas and Creating Community: Inside an Electronic Fan Culture". In S. Kiesler (Ed.), *Culture of the Internet*, Mahweh, NJ: Lawrence Erlbaum, 103-120.
- Becker, S., Aldridge, J., & Dearden, C. 1998. *Young Carers and Their Families*, Oxford: Blackwell.
- Boase, J., Horrigan, J. B., Wellman, B., & Rainie, L. 2006. "The Strength of Internet ties". *Pew Internet and American Life Project*. Retrieved December 29, 2010 from http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Internet_ties.pdf
- Bourdieu, P. 1985. "The Forms of Capital". In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, N.Y.: Greenwood, 241-258.
- Bourdieu, P. 1991. "Epilogue: On the Possibility of a Field of World Sociology". In P. Bourdieu & J.S. Coleman (Eds.), *Social Theory for a Changing Society*, Boulder, Colorado: Westview Press.
- Boxer, A. M., Cook, J. A., & Herdt, G. 1991. "Double Jeopardy: Identity Transitions and Parent-Child Relations among Gay and Lesbian Youth". In K. Pillemer &

K. McCartney (Eds.) *Parent-Child Relations throughout Life*. Hillsdale, NY: Lawrence Elbaum Associates.

Bruzzese, J., & Fisher, C.B. 2003. "Assessing and Enhancing the Research Capacity of Children and Youth." *Applied Developmental Science*, 7(1), 13-26.

Buhrmester, D. 1996. "Need Fulfilment, Interpersonal Competence, and the Developmental Contexts of Early Adolescent Friendship". In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W. W. Hartup (Eds.), *The Company They Keep: Friendship in Childhood and Adolescence*, Cambridge University Press: Cambridge, 158–185.

Burt, R. S. 1992. *Structural Holes: The Social Structure of Competition*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Cass, V. C. 1979. "Homosexual Identity Formation: A Theoretical Model", *Journal of Homosexuality*, 4, 219-235.

Coleman, J. S. 1988. "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

Coleman, J. S. 1990. *The Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass: Harvard UP.

De Kerckhove, D. 1997. *Connected Intelligence: The Arrival of the Web Society*. Toronto, Canada: Somerville House.

Elder, G., Modell, J., & Parke, R.D. 1993. *Children in Time and Place. Developmental and Historical Insights*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Ellison, N., Heino, R., & Gibbs, J. 2006. "Managing Impressions Online: Self-presentation Processes in the Online Dating Environment". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(2). Retrieved December 29, 2010 from <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/ellison.html>.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. 2007. "The Benefits of Facebook "Friends": Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4). Retrieved December 29, 2010 from <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/ellison.html>.
- Fleming, J. S., & Courtney, B. E. 1984. "The Dimensionality of Self-Esteem II: Hierarchical Facet model for Revised Measurement Scales", *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 404-421.
- Frazier, P. A., Tix, A. P., & Barron, K. E. 2004. "Testing Moderator and Mediator Effects in Counseling Psychology Research", *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 115–134.
- Granovetter, M. S. 1973. "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, 78, 1360-80.
- Helsen, M., Vollebergh, W., & Meeus, W. 2000. "Social Support from Parents and Friends and Emotional Problems in Adolescence", *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 319-335.
- Hester, C.J. 2004. "Adolescent Consent: Choosing the Right Path." *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 27, 27-37.
- James, A. & Prout, A. 1990. *Constructing and Reconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Children*, London: Falmer Press.

- Kraut, R., Lundmark, V., Patterson, M., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. 1998. "Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well-being?", *American Psychologist*, 53(9), 1017-1031.
- LaRose, R., Eastin, M. S., & Gregg, J. 2001. "Reformulating the Internet Paradox: Social Cognitive Explanations of Internet Use and Depression", *Journal of Online Behavior*, 1(2).
- Lavee, Y., & Katz, R. 2003. "The Family in Israel: Between Tradition and Modernity", *Marriage and Family Review*, 35(1-2), 193-217.
- Lazerson, M. 1995. "A New Phoenix: Modern Putting-out in the Modena Knitwear Industry", *Administrative Science Quarterly*, 40, 34-59.
- Leana, C. R., & Van Buren, H. J. 1999. "Organizational Social Capital and Employment Practices", *Academy of Management Review*, 24(3).
- Levi, M. 1996. "Social and Unsocial Capital: A Review Essay of Robert Putnam's Making Democracy Work", *Politics and Society*, 24(1), 45-55.
- Lin, N. 2001. *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge University Press, New York.
- Malekoff, A. 1997. *Group Work with Adolescents: Principles and Practice*, New York: Guilford Press.
- Marsden, P. V., & Campbell, K. E. 1984. "Measuring Tie Strength", *Social Forces*, 63(2), 482-501.
- Martin, J.I., & Knox, J. 2000. "Methodological and Ethical Issues in Research on Lesbian and Gay men." *Social Work Research*, 24(1), 51-59.

- Mesch, G. S. 2001. "Social Relationships and Internet Use among Adolescents in Israel", *Social Science Quarterly*, 82, 329-340.
- Mesch, G. S., & Talmud, I. 2006. "Online Friendship Formation, Communication Channels, and Social Closeness", *International Journal of Internet Sciences*, 1(1), 29-44.
- Mesch, G. S., & Talmud, I. 2010. *Wired Youth: The Social World of Adolescence in the Information Age*, London and New York: Routledge.
- Morrow, V. 1996. "Rethinking Childhood Dependency: Children's Contribution to the Domestic Economy", *The Sociological Review*, 44(1), 58–77.
- Morrow, V. 1999. "Conceptualizing Social Capital in Relation to the Well-being of Children and Young People: A Critical Review", *The Editorial Board of the Sociological Review*, 744-765.
- Newton, M. 1995. *Adolescence: Guiding Youth through the Perilous Ordeal*, New York: Norton.
- Nightingale, E., & Fischhoff, B. 2003. "Adolescent Risk and Vulnerability: Overview." *Journal of Adolescent Health*, 31(1s), 3-9.
- Olds, R.S. 2003. "Informed Consent Issues with Adolescent Health Behavior Research." *American Journal of Health Behavior*, 27(3), 248-263.
- Person, E. S., Cooper, A. M., & Gabbard, G. O. (Eds.) (2005). *The American Psychiatric Publishing Textbook of Psychoanalysis*. Washington, DC: American Psychiatric Pub.
- Portes, A., & Landolt, P. 1996. "The Downside of Social Capital", *The American Prospect*, 26, 18–21.

- Putnam, R. D. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. 1995. "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", *Journal of Democracy*, 6, 65-78.
- Putnam, R. D. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rosenberg, M. 1989. *Society and the Adolescent Self-Image* (Rev. ed.). Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Rustin, M. 1997. "Attachment in Context". In S. Kraemer & J. Roberts (Eds.), *The Politics of Attachment: Towards a Secure Society*, London: Free Association Books.
- Sandefur, R. L., & Laumann, E. O. 1998. "A Paradigm for Social Capital", *Rationality and Society*, 10(4).
- Savin-Williams, R. C., & Diamond, L. M. 2000. "Sexual Identity Trajectories Among Sexual-Minority Youth: Gender Comparisons", *Archives of Sexual Behavior*, 29(6), 419-440.
- Smith, M. A., Drucker, S. M., Wellman, B., & Kraut, R. 1999. *Counting on Community in Cyberspace*. Paper presented at the CHI '99, Pittsburgh, PA.
- Song, M. 1996. "Helping Out: Children's Labor Participation in Chinese Takeaway Businesses in Britain". In J. Brannen & M. O'Brien (Eds.), *Children in Families: Research and Policy*, London: Falmer Press.
- Stoll, C. 1995. *Silicon Snake Oil: Second Thoughts on the Information Highway*. New York: Doubleday.

- Tarrow, S. 1998. "Fishnets, Internets and Catnets: Globization and Transnational Collective Action". In M. Hanagan, L. Moch, & W. TeBrake (Eds.), *The Past and Future of Collective Action*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 228-244.
- Troiden, R. 1989. "The Formation of Homosexual Identities", *Journal of Homosexuality*, 17, 43-73.
- Wellman, B. 1999. "The Network Community: An Introduction". In B. Wellman (Ed.), *Networks in the global village*, Boulder, CO: Westview, 1-48.
- Wellman, B., & Gulia, M. 1998. "Net Surfers don't Ride Alone: Virtual Communities as Communities". In P. Kollok & M. Smith (Eds.), *Communities in Cyberspace*. London: Routledge, 331-367.
- Wellman, B., Quan Haase, A., Witte, J., & Hampton K. 2001. "Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital?" *American Behavioral Scientist*, 45(3), 436-455.
- Williams, D. 2006. "On and Off the 'Net: Scales for Social Capital in an Online Era". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(2). Retrieved December 29, 2010 from <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/williams.html>
- Wolak, J., Mitchell, K. J., & Finkelhor, D. 2003. "Escaping or Connecting? Characteristics of Youth who Form Close Online Relationships", *Journal of Adolescence*, 26, 105-119.

נספחים

נספח מספר 1 – סקר המחקר

חלק א' - הון חברתי מגשר.

לפניך סדרה של משפטים. עבור כל משפט דרג עד כמה הוא נכון עבורך על סולם של 1 עד 5, כאשר:

1 = המשפט מאוד לא נכון עבורי.

5 = המשפט מאוד נכון עבורי.

סמן רק אחת מהתשובות לכל משפט, אין תשובה נכונה או לא נכונה לשאלות.

בחלק הזה של השאלון ענה/י בהתייחס לפורומים החברתיים של ארגון הנוער הגאה (איגי).

במשפטים שבהם מוזכרת ה"קהילה", הכוונה לקהילת הלהט"בים – לסביות, הומואים, טרנס ובי.

סודר	שאלה	5 - מאוד מסכים	4	3	2	1 - מאוד לא מסכים
1.	בפורומים יוצא לי להכיר אנשים חדשים כל הזמן.					
2.	לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי להרגיש תחושה של שייכות לקהילה.					
3.	לתקשר עם אנשים בפורומים מזכיר לי שכולנו בעולם קשורים זה לזה.					
4.	לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי להתעניין בדרך שבה אנשים ששונים ממני חושבים.					
5.	לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי להתעניין בדברים שקורים מחוץ לשוב שלי.					
6.	לתקשר עם אנשים בפורומים גורם לי לרצות לנסות דברים חדשים.					
7.	הפעילות בפורומים מאפשרת לי לדבר עם אנשים חדשים.					
8.	אני מוכן/ה להשקיע זמן כדי לקדם באמצעות הפורומים פעילויות של הקהילה.					

					9. לתקשר עם אנשים בפורומים נותן לי ראייה רחבה של הדברים שקורים בקהילה.
					10. אני מתעניין/ת במה שקורה בפורומים.
					11. הפורומים הם מקום טוב להיות בו.
					12. אני נוטה לתת אמון בחברה.

חלק ב' - הון חברתי מלכד.

לפניך סדרה של משפטים. עבור כל משפט דרג עד כמה הוא נכון עבורך על סולם של 1 עד 5, כאשר:

1 = המשפט מאוד לא נכון עבורי.

5 = המשפט מאוד נכון עבורי.

סמן רק אחת מהתשובות לכל משפט, אין תשובה נכונה או לא נכונה לשאלות.

בחלק הזה של השאלון ענה/י בהתייחס לפורומים החברתיים של ארגון הנוער הגאה (איגי).

סודר	שאלה	5 - מאוד מסכים	4	3	2	1 - מאוד לא מסכים
13.	כשאני מרגישה/ה בודד/ה, יש כמה אנשים בפורומים שאני יכול/ה לדבר איתם.					
14.	יש כמה אנשים בפורומים שאני סומך/ת עליהם שיעזרו לי לפתור את הבעיות שלי.					
15.	אם הייתי צריך/ה להלוות 200 ₪ בדחיפות, אני מכיר/ה מישהו בפורומים שהייתי יכול/ה לפנות אליו.					
16.	אין אף אחד בפורומים שאני מרגישה/ה בנוח לשתף אותו בדברים האישיים שלי.					
17.	יש מישהו/י בפורומים שאני יכול/ה לפנות אליו/ה כדי להתייעץ איתו/ה לגבי החלטות חשובות מאוד.					
18.	האנשים שאני בקשר איתם בפורומים יהיו מוכנים לסכן את השם הטוב שלהם					

					בשבילי.
					19. אם לאנשים שאני בקשר איתם בפורומים היה נשאר רק שקל אחד, הם עדיין היו חולקים אותו איתי.
					20. אני לא מכיר/ה מספיק טוב אנשים בפורומים כדי לבקש מהם לעשות עבורי משהו חשוב.
					21. האנשים שאיתם אני בקשר בפורומים היו מוכנים לעזור לי במאבק נגד מקרה של חוסר צדק.

חלק ג' - שימוש בפורומים החברתיים באינטרנט.

לפניך סדרה של משפטים. עבור כל משפט דרג עד כמה הוא נכון עבורך על סולם של 1 עד 5, כאשר:

1 = המשפט מאוד לא נכון עבורי.

5 = המשפט מאוד נכון עבורי.

סמן רק אחת מהתשובות לכל משפט, אין תשובה נכונה או לא נכונה לשאלות.

בחלק הזה של השאלון ענה/י בהתייחס לפורומים החברתיים של ארגון הנוער הגאה (איגי).

סודר	שאלה	5 - מאוד מסכים	4	3	2	1 - מאוד לא מסכים
22.	הפורומים הם חלק מהפעילויות היומיומיות שלי.					
23.	אני מרגיש/ה "לא בעניינים" אחרי תקופה ממושכת שלא גלשתי בפורומים.					
24.	הייתי מצטער/ת אם היו סוגרים את הפורומים של איגי.					
25.	אני מרגיש/ה חלק מהפורומים החברתיים של איגי.					
26.	הגלישה בפורומים הפכה לחלק מהשגרה היומיומית שלי.					
27.	כמה הודעות פרסמת מאז שאת/ה חברה/ בפורומים? (ניתן למצוא את					

	המידע בפרופיל האישי)	
28.	כמה זמן בממוצע ביום את/ה מעריך/ה שאת/ה גולש/ת בפורומים? 0 = פחות מ-10 דקות, 1 = 10-30 דקות, 2 = 31-60 דקות, 3 = שעה-שעתיים, 4 = שעתיים-3 שעות, 5 = יותר מ-3 שעות.	
29.	באיזה תאריך נרשמת למערכת הפורומים של איגי? (ניתן למצוא את המידע בפרופיל האישי)	

חלק ד' - איכות היחסים בין בן/ת הנוער להוריו.

30.	האם בשנה האחרונה התגוררת עם הורריך?	כן	לא – נא לעבור לחלק ה'.
31.	האם הורריך חיים ביחד או שהם פרודים / גרושים?	חיים ביחד / נישואים	אחר (למשל: משפחה חד-הורית)

לפניך סדרה של משפטים. עבור כל משפט ענה/י עד כמה הוא נכון עבורך על סולם של 1 עד 5, כאשר:

1 = במידה מעטה מאוד

5 = במידה רבה מאוד

סמן רק אחת מהתשובות לכל משפט, אין תשובה נכונה או לא נכונה לשאלות.

סודר	שאלה	5 - במידה רבה מאוד	4	3	2	1 - במידה מעטה מאוד
32.	באיזה מידה ההורים שלך מוכנים להקשיב לך?					
33.	באיזה מידה את/ה מרגישה/ה קרוב להורים שלך?					
34.	באיזה מידה את/ה מרגישה/ה שאת/ה מסדר/ת עם ההורים שלך?					
35.	עד כמה, בשנה האחרונה, ההורים קיללו אותך?					

					עד כמה, בשנה האחרונה, ההורים צעקו עליך?	36.
					עד כמה, בשנה האחרונה, ההורים הכו אותך?	37.

חלק ה'- הערכה העצמית.

לפניך סדרה של משפטים. עבור כל משפט דרג עד כמה הוא נכון עבורך על סולם של 1 עד 5, כאשר:

1 = המשפט מאוד לא נכון עבורי.

5 = המשפט מאוד נכון עבורי.

סמן רק אחת מהתשובות לכל משפט, אין תשובה נכונה או לא נכונה לשאלות.

סודר	שאלה	5 - מאוד מסכים	4	3	2	1 - מאוד לא מסכים
38.	אני מרגישה/יש לי כמה תכונות טובות.					
39.	אני מסוגל/ת לעשות דברים בצורה טובה כמו רוב האנשים האחרים.					
40.	בסך הכול, אני מרוצה מעצמי.					
41.	יש לי גישה חיובית כלפי עצמי.					
42.	אני מרגישה/שאיני אדם בעל ערך לפחות כמו אנשים אחרים.					
43.	בסך הכול, יש לי הרגשה שאני כישלון.					
44.	אני מרגישה/שאין לי הרבה דברים שאני יוכל להתגאות בהם.					

חלק ז'- פרטים אישיים: (הקף/י בעיגול)

1. מין: זכר / נקבה / אחר.

2. מגדר: גבר / אישה / אחר.

3. גיל: _____.

4. מקום מגורים: _____.

5. נטייה מינית: הומו / לסבית / בי / טרנס / מתלבט/ת / סטרייט/ית / אחר, פרט/י:

6. דת: יהודיה / מוסלמית / נוצריה / דרוזית / אחר, פרט/י: _____

7. רמת דתיות:

1. חילונית

2. מסורתית-לא דתיה

3. מסורתית-דתיה

4. דתיה

5. חרדית.

8. מוצא:

1. יליד אסיה/אפריקה

2. יליד אירופה/אמריקה

3. יליד ברית המועצות (לשעבר)/חבר העמים

4. יליד ישראל, אב יליד ישראל

5. יליד ישראל, אב יליד אסיה/אפריקה

6. יליד ישראל, אב יליד אירופה/אמריקה

7. יליד ישראל, אב יליד ברית המועצות (לשעבר)/חבר העמים.

The Effect of Internet Usage on LGBT Youth's Social Capital

Cserni Tamas Robert

THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE MASTER'S DEGREE

University of Haifa

Faculty of Social Sciences

Department of Sociology and Anthropology

October, 2012

The Effect of Internet Usage on LGBT Youth's Social Capital

By: Tamas Robert Cserni

Supervised by: Prof. Ilan Talmud

THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE MASTER'S DEGREE

University of Haifa

Faculty of Social Sciences

Department of Sociology and Anthropology

October, 2012

The effect of Internet usage on LGBT youth's Social Capital

Cserni Tamas Robert

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the relations between LGBT (lesbian, gay, bisexual and transgender) youths' usage of Internet forums that are designated for this population and their social capital. Previous research has shown that Internet usage can assist actors with similar background and interests in forming strong social ties. In addition, it has been found that Internet usage can assist actors from different backgrounds in forming weak social ties. In other words, Internet usage can increase the actors' bonding and bridging social capital, respectively. The present study aimed to extend these findings to LGBT youth, who may especially benefit from having a wide social network while coping with the challenges of forming their sexual orientation/gender identity. For this purpose, an Internet survey was launched, with 116 participants, who were users of forums in two Internet sites: (a) the Israeli Gay Youth organization website ($n = 88$), and (b) "Fresh," a more general portal of communities ($n = 28$). The survey included subjective and objective measures of Internet usage, as well as questionnaires that estimated the level of bridging and bonding social capital, and the quality of the relationship between the participant and his/her parents. The findings supported the main hypothesis. A positive correlation was found between forum usage and social capital, such that participants who used the forums more intensively reported higher levels of social capital. This was true for the relation between both measures of forum usage and bonding social capital, but only for the relation between the subjective measure and bridging social capital. In addition, and contrary to expectations, it was found that the relation between the objective measure of forum usage and bonding social capital was stronger among

participants with a good relationships with their parents as compared to participants whose relationships with their parents were worse. These findings suggest that Internet forums designated for LGBT youth can help them cope with the challenges they face at this point of their lives, and thus may decrease the risk of negative outcomes, such as depression or even suicide.